
Keeleuuendus

Aegkiri õigekeelsuse ja keeleuuenduse edendamiseks.

SISU:

- Joh. Aavik. . Keele rahvuskultuuriline tähtsus.
Joh. Aavik. . Deklinatsiooni liigid.
Joh. Aavik. . Y kysimus.
Joh. Aavik. . Kampmanni „Eesti kirjandusloo pää-
joonte“ arvustus.
Joh. Aavik. . Veel mõningaid keelelisi vastuoksusi.
Joh. Aavik. . Mõned morfoloogilised uuendused.
Joh. Aavik. . Kimp uusi sõnu. — Rumalad vead. —
Väärasti tarvitet uued sõnad. — Hal-
vad sõnad. — Võõrsõnade kujud. —
Meieteietamine. — Aga, kuid, ent,
vaid. —
Joh. Aavik. . Väiksemaid õigekeelsuslikke märkusi
yksikuist sõnust.

Ilmub S. Y. G. KEELELISE RINGI väljaandel.
Vastutav toimetaja JOH. AAVIK.

Muude senni ilmund numbrite sisu:

Nr. 1: Joh. Aavik — Keelelised vastuoksused. M. Tooms — Prolatiiv. Joh. Aavik — Arvustavaid märkusi E. K. S. Õigekeelsuse sõnaraamatu kohta. M. Tooms — Allatiivi -le ja -lle. M. Meiusi — Sulepää, sulehoidja, sulepidaja. Joh. Aavik — „Kohatu“. Joh. Aavik — Uute juursõnade loomise asjus jne.

Nr. 2: Joh. Aavik — Keeleuuenduse seisukord ja väljavaated. M. Tooms — Prolatiiv (lõpp). J. Perens — -likkude, -likke, -like. K. O. Juht — Keeleuuendus ja noorus. Joh. Aavik — Uus väga tarviline vorm: mineviku-gerundiiv. Joh. Aavik — Keelelisi arvustusi. Kaks uuemat luuletuskogu. Joh. Aavik — Uus verbivorm -maks. Joh. Aavik — Uusi keelelisi vastuoksusi. Fr. Toomus — „Kommuuna“ — „kommuun“. A. Miller — „Eksame“. Joh. Aavik — Keeleuuenduse mälestus-aforismid. Joh. Aavik — Aruanne sõnade loomisest. Joh. Aavik — Märkusi ja õiendusi.

Ka a. 1926 nr. 1—2 on ilmud.

Sisu: Joh. Aavik — Mitmuse partitiiv ja i-mitmus (pikk 34-lehekyljeline üksikasjaline artikkel neist raskeist ja tähtsaist vormidest yhes harjutusylesannete ja nende võtmega). A. Miller — „pikk“ — „pitk“. V. Piik — „tähelepanu“ — „tähelepanu“. A. Miller — „kolmandamad“ — „kolmandad“.

Hinnad.

Nr. 1 — 25 mk. (noorsooorganisatsioonidele ja õpilasile 15 mk.); nr. 2 — 25 mk. (noorsoo jne. 15 mk.); nr. 3—4 — 45 mk. (noorsoo jne. 30 mk.); a. 1926 nr. 1—2 — 40 mk. (noorsoo jne. 30 mk.) Aastakäik 1925 — 80 mk. Aastakäik 1926 (suurendet kujul) — 100 mk. Käesoleva numbri hind 45 mk. (noorsooorganisatsioonile ja õpilasile otsekohe toimetusest 30 mk.)

Joh. Aavikul teoksil ja ilmuvad lähemal ajal:

Lyhike õigekeelsuse juht.

Sisaldab kõige tähtsamad ja tarvilisemad õigekeelsusreeglid ja hoiatused kõige harilikume vigade eest.

Võõrnimedele hääldamine.

17 Euroopa keele hääldamise reeglid yhes sellekohaste pärisnimedega näiteina. Ka yldiselt tarvitetavad prantsus-, inglis- ja itaaliakeelsed kõnekäänud.

(Järg kolmandal kaaneküljel.)

Keele rahvuskultuuriline tähtsus.

Ykskõiksus ja vähene arusaamine keele tähtsusest on nõrga ja segase rahvustunde tunnus.

Yks väärnähtusist praeguses Eestis on see, et elu ja kultuuri korraldamisel võetakse liig šablooniliselt eeskujuks ja kopeeritakse suurte kultuurrahvaste (sakslaste, prantslaste, inglaste) olusid ega osata näha meie kui algaja väikerahva erilist seisukorda ja olusid. See tuleb eriti nähtavale ka keele suhtes. Vanemad kultuurrahvad on selle poolest teises seisukorras kui meie. Nende keeleoludelle on omane kolm tundemärki: 1) keel on õigekeelsuslikult kindel, väljakujunend, fikseerund; 2) keel on kyllaldaselt rikas; 3) seda keelt oskavad kõik kirjanikud, ajakirjanikud, ametnikud, õpetajad, yldse kogu haritud seltskond. Seepärast ei või sääl (Saksamaal, Inglismaal, Prantsusmaal) olla: 1) õigekeelsuse õpetamisel seda tähtsust ega tarvilisust kui nooril kultuurrahvail nagu meil, kus keel on õigekeelsuslikult paiguti alles kindluse, mis sääl enam-vähem on kindel, veel kyllaldaselt ei oska kirjanikud ja ajakirjanikud, rääkimata juba yldpublikust, nii et meie kirjandus, ajakirjandus ja haritlaste kõnekeel kubiseb suuremaist ja vähemaist keelevigadest; 2) sääl ei ole ka keele rikastamise, seega ka uuendamise järele nii karjuvat tarvidust kui meil, kus puuduvad sageli kõige harilikumate kultuurmõistete jaoks sõnad või need on äärmised kohmakad ja naiivsed.

Meil suhtuvad ja toimivad aga kõik nii, nagu oleks meil tegemist kirjeldet Saksa või Prantsuse keeleoludega. Nii teevad meil ajalehed, koolivalitsus, yldvalitsus ja nii ka kogu meie seltskond.

Ajalehe toimetajad ja väljaandjad näivad eeldavat, et meil nagu Saksamaalgi kõik haridust saand isikud oskavad kirjakeelt, mille õigekeelsus ka kindel. Kui nad näeksid ja mõistaksid meie erilisi keeleolusid — puudlikku, ebakindlat keeleoskust täis vigu, ebasoovitavusi ja ebajärjekindlusi, — siis nad paneksid erilise keelekorrektori ametisse, kes enne laduda andmist käsikirjad

keeleliselt parandaks, et ajaleht oma eeskuju ja autori-
teediga ning suure mõjuga omalt poolt ei edendaks ega
kylge harjutaks vigast ja puudulikku keelt.

Meie koolide emakeele õpetuse programmid on nii
kokku säetud, nagu oleks meil tegemist vana valmis
kultuurkeelega, mille oskuse lapsed suurelt osalt kaasa
toovad juba kodust ja omandavad kogu ümbritsevast
seltskonnast ning kultuurmiljööst. Kui programmide
kokkusäädjad ning maksmapanijad paremini aru saaksid
meie keele tõelisest seisukorrast, nagu see on praegu ja
ettenähtavasti ka veel lähemal aastakymnel, siis oleks
rohkem tähtsust ja ruumi määratud õigekeelsuslikule kyl-
jele emakeele õppekavades (näit. objekt, sõnade kord,
nominatiivsed liitumused, tarbetumad sõnad).

Samuti oleks siis ka ylikooli suhtumine elava ja
areneva kirjakeele kohta teine kui praegu. See ei oleks
siis mitte kõrvalise tähtsusega, mis jäetakse lektori hoo-
leks, vaid selleks loodaks eriline professuur.

Et aga kõiges selles suurrahvad ei ole eeskuju pak-
kumas — sest et neil seks enam vajadust pole —, siis
ei tulda meil sellele mõttele või ei juletaks seda teostada.

Kui meil rohkem aru saadaks keele tähtsusest ja
meie keele erilisest seisukorrast, siis ka valitsus ja kogu
seltskond hoolitseks sellest rohkem, luues, edendades ja
toetades sellekohaseid asutusi ja tegevust. Aga seep see
viga on, et väljamaa (s. o. vanade kultuurrahvaste välja-
maa) siin eeskuju ei saa pakkuda.

Aga kas peab siis kõik väliste ja kuulsate ees-
kujude järele tehtama? Kõnealuses kysimuses seesugune
suhtumine osutab hõredat, loidu ja vähe iseseisvat mõtle-
mist ja ka vähest arusaamist keele rahvuskultuurilisest
tähtsusest ja yldse nõrka ja vähe selgund rahvustunnet.
Sest puudulik arusaamine keele rahvuskultuurilisest täht-
susest tuleb otseteed nõrgast ja segasest rahvustundest.
Muide, nõrk rahvustunne on yldse iseloomuline eestlasile.
See on seda alati olnud. Meie põhja- ja lõunanaabreil,
—soomlasil ja lätlasil—on palju rohkem rahvustunnet ja
teadvust.

Veel hiljuti yks Eesti päevaleht dokumenteeris yhe
raamatu¹⁾ arvustuses oma arusaamise puudust keele täht-
susest rahvuse elus, omistades sellele vähese tähtsuse,
sest et keel olla kõige kergemini omandetav ja vahetetav,
kuna ometi tõepoolest, nagu Anni õigusega väidab, rah-

1) Aug. Anni. Meie kirjanduskultuurist ja kirjastusoludest. Mis
teha nende kriisi kõrvaldamiseks.

vuse suurim ja olulisim eraldaja on keel, seepärast rahvuse oma keele kaotamises ja võõra keele päälesundimises seisabki ymberrahvustamine, see rahvuse tapmine.

Huvitav on selle Eesti ajalehe seisukohaga kõrvutada, mida lätlane kirjutab keele tähtsusest: „Emakeel on rahvuse elu. Nii kaua kui rahva keel elab ta suus, nii kaua elab rahvuski üksusena. Võtke rahvalt kõik — ja ta võib kõik tagasi saada, aga kui talt keel võtta, ei saa ta seda iial enam tagasi. Oma isamaa võib rahvas endale veel hankida, aga keelt — ei iialgi! Sureb rahva suus ta keel, on surnud ka rahvas ise.“ Niisuguse pyhaliku energiaga kirjutab keele tähtsusest J. Ligothis oma „Väikeses Läti kirjanduse ajaloo“ a. 1912. Kus on meie poliitikamehed ja kirjandusloolased seda toonitand? Kas leidub Kampmanni kirjandusloos midagi sarnast? Ei, kartnud ja häbenend on nad toonitamast rahvuse ja keele tähtsust (kui see mõte neile yldse on tulnud), kartusest, et neid sotsiaalselt-mõtlejate poolt vanameelseiks, vanamoodseiks ja kodanlasiks peetakse. Nii kinni oldi meil Vene ideoloogias ja vaatlusviisis! Selle järelmõju kestab praegugi edasi.

Ei, noored väikerahvused peavad oma keelele ja selle kultuurile andma äärmise tähtsuse! Neil peab tekkima intensiivne keelekultuur, vähemalt niikaua kui oma keel veel pole saavutand tarvilist kõrgust ja tasapinda.

Ykskõiksusega keele vastu ja puuduliku arusaamisega keele rahvuskultuurilisest tähtsusest seletub ka ykskõiksus ja vaenulisus keeleuuenduse vastu, mis ometi tahab keelt teha paremaks ja väärtuslikumaks, teda rikastada uute sõnadega ja uute vormidega ning konstruktioonidega, ta kõla parandada ilusamate vormidega ja ta omapärasust elustada ning tõsta, puhastades teda tarbetumast võõrast mõjust.

Joh. Aavik.

Deklinatsiooni liigid.

Eesti deklinatsioon on tõepoolest keeruline ja raske mitte nii oma käänete (kaasuste) rohkuse pärast — 15 kääned — kui palju enam seetõttu, et nende käänete moodustamine on nii erisugune eri sõnadel. Sellest tekivadki deklinatsiooni liigid ja alaliigid, milleks sõnad võib jaotada. Ilma selle erisugususe ja mitmekesisuseta oleks ainult üks suur liik ja asi oleks palju lihtsam.

Sõnade õige käänmine teeb raskusi mitte yksi muulasile, vaid ka eestlasile endile, sest et meil yldiselt veel hästi ei osata oma kirjakeelt, vaid ollakse murdevormides ja lausa vigades kinni. Seepärast on esialgu deklinatsiooni teoreetiline tundmine otse praktiliselt kasulik ja tarviline igayhele, kes tahab keelt grammatiliselt täpselt osata ja vormide moodustamises kindel ja teadlik olla.

Igas grammatikas on senni sõnad deklinatsiooni suhtes oma moodi liikidesse jagatud: yht moodi on Ahrensil, teisiti Wiedemannil, teisiti Hermannil, teisiti Jõgeveril, Põllul, Looritsal. Yhel on rohkem liike, teisel vähem. Ka nende ridade kirjutajal on ses suhtes kujunend oma kindel systeem, mis mitmeaastases tegelikus proovimises ja koolipraktikas on osutund mõnusaks ja otstarbekohaseks. See esitetakse allpool tabeli kujul.

Täieline arusaamine sellest tabelist ja oskus seda kasuga tarvitada eeldab teatavate grammatiliste mõistete eelteadmised, mis seepärast siin kõigepäält antagu, seks et selle esitust teha arusaadavaks ja selgeks võimalikult paljudelle, ka täitsa võhikuile.

Need eelmõisted, mis tingimata peavad enne selged olema, on järgmised:

1. Kolm v ä l d e t: I (lyhike), näiteks: sada, lina; II (pikk): (ära) *saada, linna* (tee); III (ylipikk): (võib) *saada*, (läks) *linna*. Yhesilbilised sõnad (nagu *jalg, vald, sein* jne.) tuleb käsitada III-vältelisiks.

2. Seitsme põhikäände nimed ja vormid: 1. n o m i n a t i i v (nimetav), näit. (see) raamat; 2. g e n e t i i v (omastav): (selle) raamatu; 3. p a r t i t i i v (osastav): (seda) raamatut; 4. i l l a t i i v (sisseytlev): (sellesse) raamatusse; 5. m i t m u s e g e n e t i i v (omastav): (nende) raamatute; 6. m i t m . p a r t i t i i v (osast.): (neid) raamatuid; 7. i - m i t m u s e i n e s s i i v (seesytlev): (neis) raamatuis.

3. A s t m e v a h e l d u s (enne ka p a i n u m i s e k s nimetet). See seisab ses, et sama sõna yhed vormid on nii-nimetet tugevas astmes (ehk p a i n e s), teised aga nõrgas. Niisugusel korral on sõna astmevahelduslik ehk p a i n u v. Sõnad, mille vormid ses suhtes esinevad ainult yhel kujul, on p a i n u m a t u m a d.

Painumine esineb:

a) v ä l t e v a h e s: tugev aste on III-ndas (ylipikas) vältes: *seppa*; nõrk aste II-ses (poolpikas) vältes: *sepa*; samuti: (läks) *linna* (tugev a.), (selle) *linna* (maja) (nõrk a.)

b) vahekonsonandi muutuses või kadus: sõda (tugev) — sõja (nõrk), tõbi — tõve, käsi — käe; tuba — toa.

c) niihästi vahekonsonandi muutuses või kadus kui ka välte vahes: valda (III v.) — valla (II v.); leiba (III v.) — leiva (II v.); kuube (III v.) — kuue (II v.).

4. Tyvi ja tyve lõppvokaal. — Sõna tyve lõppvokaal on see, mis esineb ainsuse genetiivi (või ka partitiivi) lõpus; selle lõppvokaali järele on 4-suguseid tyvesid: a-tyved (vald-a), e-tyved (leht-e), i-tyved (pilt-i), u-tyved (võrk-u, õnnelikk-u). Mõned i-lõpulised sõnad on ometi e-tyvelised, sest et nende genetiivis on -e: meri — mere, käsi — käe. Mõne sõnavormi määramisel ja moodustamisel on tyve lõppvokaal tähtsusega.

Tyvi on painuvail sõnul ikka tugeva-astmeline (valda-, lehte-); mõnel sõnaliigil on kaks tyve, siis on üks vokaallõpuline (varde-, meele-), teine konsonantlõpuline (vard-, meel-).

5. Vahevokaali kadu, näit. kindel — kindla (enne kindela), liikme, kandle, vankri (enne: liikeme, kandle, vankeri).

6. Kõrvalrõhk on see nõrgem rõhk, mis esineb harilikult kolmandal silbil pärast päärõhku, näit. õn-ne-lik-ku: õn- on päärõhuga, -lik- kõrvalrõhuga, samuti gymnaasium: -naa- päärõhuga, -um kõrvalrõhuga.

7. Keskrõhuliste või lõpprõhuliste võõrsõnade deklinatsiooni liigi või tyybi määramisel võetakse arvesse ainult see osa sõna, kust algab rõhk (mõnedel koguni kõrvalrõhk), näit. *élément* tuleb nii käsitada, nagu oleks muuta sõna -ment; samuti (advokaat, (gymnaasi)u m.

8. Põhikäänete astmevahelduslikud suhted: a) Ainsuse genetiiv on nominatiiviga vastupidises astmes (muidugi kui sõna yldse painuv): kui nominatiiv on tugev (*sõda, vald*), siis genetiiv on nõrk (*sõja, valla*); vastupidi: kui nominatiiv on nõrk (*kolle, hammas, kannel, liige*, II välde), on genetiiv tugev (*kolde, hamba, kandle, liikme*, III välde); b) ainsuse partitiiv ja mitmuse genetiiv on ainsuse nominatiiviga samas astmes (paines): nominatiiv tugev: *vald — valda* (ains. part.), *valdade* (mitm. genet.) ka tugevad; ains. nominat. nõrk: *kolle — kollet* (ains. partit.) ja *kollete* (mitm. genet.) ka nõrgad; c) mitm. partitiiv on alati tugevas paines: *valdu, koldeid*.

liigi nr.	liigi tundemär- gid	ainsuse nomi- natiiv	tyved	ainsuse gene- tiiv	ainsuse partitiiv
I	Yhesilbilised tyved genetiiv = nominat. a) pika vokaaliga: maa, tee, soo, puu, tõõ; idee, kane- vaa, byroo jne. b) kaksikvokaaliga : koi, täi, või; papagoi	a) maa , tõõ idee, kane- vaa b) koi papagoi pii	maa -dee koi	alati=nominat. maa, tõõ koi	maad koid
II	Kahesilbilised tyved nominatiiv tugev aste genetiiv nõrk aste a): I-vältelised pain- uvad tyved (sõ- da — sõja) aa) I-vältel. pain- umata tyved (kyla — kyla) b): III-vältelised pain- uvad tyved nominatiiv harili- kult yhesilbiline Erilise nähtuse kogu teises liigis mooduvad nii-nime- tet kahetyvelised e- tyved, s. o. mille ge- netiiv e-lõpuline ja mille vahekonsonant on l, n, r või s (me- ri, meel, vars, laas)	nom. tugev aste: a) sõda käsi aa) kyla gymnaasium meri b) vald leht pilt võrk õnnelik element kabi, sõber NB. meel vars laas yks	sõda- / käde- / käd- kyla -umi -mer- -mer- valda- lehte- pilti- võrku- -likku- -menti kapja sõpra / v. meele- / k. meel- / v. varde- / k. vard- / v. lande- / k. land- / v. ykte- / k. ykt-	genet. nõrk: (I v. II välde) sõja käte kyla -umi mere valla lehe pildi võrgu -liku -mendi kabja sõbra meele varre laane yhe	tugev aste : sõda harili- kätt kud lõpud kyla on gymnaasiumi merd valda lehte pilti võrku -likku -menti s. o. tyve kapja sõpra vok.; ai- nult ka- hetyve- listel e- tyvedel on -d või -t meelt vart laant yht(e)
III	Nominat. nõrk genetiiv tugev a): -a, -e, -as, -is sõnad b) -l, -n, -r, -s sõnad, mille genetiiv va- hevokaali kaduga c) mille genetiiv -me vahevokaali ka- duga cc) sama kui c), aga I-välteline ja pain- umata ka vahe- vokaaliga	nõrk : (II või I välde) a) kolle hammas kallis b) kannel armas c) hige cc) ase	/v. koldege- /v. kolleg- /v. hambase- /k. hammas- /v. kandle- /k. kannel- /v. liikeme- /k. liigen- /v. aseme- /k. asen-	tugev : (III välde) kolde hamba kalli kandle armsa hikme aseme	nõrk : (II või I välde) kollet hammast kallist kannelt armast armsat higet (liigent) aset (asent)
vastupidi painuv					

ainsuse illatiiv		mitmuse genetiiv		mitmuse partitiiv		i-mitmus (adessiiv või iness.)
a) -he, -he, -hu või -sse	maha tõhe maasse ideesse	-de	a) II v. maade tõde (pt maie, puie) ideede	a) -id aid eid uid hid õid	maid teid puid päid tõid	a) mitmuse parti- itiivi järele: mais tõis ideis
b) -sse:	koisse		b) III v. koide	b) -sid	koisid	b) ei ole
a) vahe- konsonandi kõvenemine (kk, pp, tt, ll, ss jne. või genet.+sse	sõtta kätte kylla -umisse -umi -ummi (?)	-de	tugev aste: sõdade käte kylade -umide merede	tugev aste: -sid või, kus iganes võimalik, selle ase- mellyhem vokaalõ- puline	sõdu käsi kyli -ume	nõrk aste: mitm. partitiivi vokaal aga vastava ainsuse käände nõrk aste
b) tugeva- astmeline harilikult partitiiviga yhiesarnane või genet.+sse	valda vallasse lehte pilti võrku -likku -menti kapja sõpra meele (-lde) varde laande yhte		pt : valdade (valde) lehtede (-ti) piltide (-lde) võrkude (-rke) -likkude (-like) -mentide (-nte) kapjade sõprade (-e) meelte (-lde) varde laante yhtede	-u, -i, -e, mille valik oleneb tyve lõpp- vokaalist, a-tyvedel veel I silbi vokaalist	valdu lehti piltte võrke -likke -mente kapju, sõpru meeli varsi laasi {yhti (e. yksi)	-us -is -es vallus lehis pildes võrges -likes -mendes kabjus, sõbrus meelis varsis laasis yksis
tugev aste:		nõrk aste:		tugev aste:		tugev aste: mitm. partitiivi järele
-sse või (-sse)	kolde(sse) hamba(sse) kallisse	a) } -te	kollete hammaste kalliste	koldeid hambaid kalleid (kallid†)	-aid -eid	koldeis hambais kalleis
	kandlesse armsasse		b) } -de (ste)	kannelde armaste armsate		kandleid armsaid
	kui selgus lubab	liikmesse asemesse	c) } -te -mete (-nde)	liigete liikmete (liigende) asemete	liikmeid asemeid	liikmeis asemeis

liigi nr.	liigi tundemärgid	ainsuse nominatiiv	ainsuse genetiiv	ainsuse partitiiv
IV painumatu	2-silbilised vokaallõpulisel painumata sõnad genet. = nomin. a) 2 silpi II vâlde vokaallõpp (a, e, i, u) b) 2 silpi I v. e- lõpp painumata	a) piiga Tiiu b) pere	nagu nomin. pere	piigat Tiiut peret
V painumatu	painumata sõnad (s. o. nominatiiv ja genet. samas vältes); ains. partit. -t, mitm. gen. -te, mitm. partit. -id (aid, eid, uid) a) nomin. ja genet. 2 silpi ja III vâlde b) genetiiv 3 silpi (raa-ma-tu) c) tuletuslõpud: -ja, -v, -nud, -m, -kas (-gas), -jas, -tu, -as, -es [-nda], -ng jne.	a) aasta kindel vanker b) raamat riiul kiindral c) sööv jõukas õnnetu kolmas	aasta kindla vankri 3 silpi raamatu riiuli kiindrali söõva jõuka NB { õnnetuma õnnetu kolmanda	aastat { kindlat { (kindelt?) { vankrit { (vankert?) -t raamatut { riiulit { (kindralit?) { kiindrali (t) söõvat { jõukat { õnnetumat { õnnetut { kolmat { kolmandat
VI	-ne ja -s sõnad (-as, -es, -is, -us), mille genetiiv on -se	a) -ne: teine vaene raudne hobune karjane aastane eestlane inimene b) kohus katuse õigus kirjutus NB juus, lihas	teise (2 silpi II vâlde) vaese (2 s. III v.) raudse " " hobuse (3 s. I v.) karjase (3 s. II v.) aasta-e (3 s. III v.) eestlase inimese (4 silpi) kohuse (3 s. I v.) katuse (3 s. II v.) õiguse (3 s. III v.) kirjutuse (4 silpi) -kse : juukse, lihakse	teist vaest raudist raudset hobust karjast j. n. e. (-set) kohust j. n. e. juust, lihast

Iga sõna kõik käänevõrvid nii astende kui lõpude suhtes võib selle tabeli järele eksimata õigesti moodustada, niipea kui oskab sõna deklinatsiooniliigi õigesti ära määrata.

Sõna liigi äramääramine synnib ainult kahe esimese käände, ainsuse nominatiivi ja genetiivi järele ja nimelt tabelis antud tundemärkide järele. Nagu tabelist näha, võetakse tundemärkidena arvesse järgmised asjaolud: 1) silpide arv (kas 1, 2, 3 või 4 silpi?); 2) vâlde (kas I, II või III?); 3) painuval sõnal aste (kas tugev või nõrk?); 4) mõnikord ka lõppvokaal; 5) võõrsõnadel ka rõhk.

Kõige kergem on ära tunda I ja VI liik: I liik — yhesilbilised vokaallõpulisel sõnad (maa, koi), VI liik — -ne ja -s sõnad, mille genetiiv -se (vaene — vaese, õigus,

ainsuse illatiiv	mitm. genetiiv	mitm. partitiiv	i-mitmus (adessiiv või iness.)
piigasse -sse peresse	piigade -de perede	piigasid -sid peresid	e i o l e
aastasse gene- tiivi kõlge vankri(sse) liituv -sse või (-sse) kui selgus lubab sõvasse jõu . asse { õnnetumasse { õnnetusse kolmandasse	aastate kindlate vankrite raamatute -te kindralite sõovate jõukate { õnnetumate { õnnetute kolmandate	aastaid kindlaid vankreid (vankrid?) raamatuid riuleid kindraleid -aid -eid -uid sõovaid jõukaid { õnnetumaid { õnnetuid kolmandaid	mitm. partit. järele aastais vankreis raamatuis -ais -eis -uis sõovais { õnnetumais { õnnetuis
a) -si teise (III välde) vaessesse -sesse raudsesse ja -sse hobusesse karjasesse aastas eestlasesse inimesse b) kohusesse katusesse õigu(se)sse kirjutusse juuksesse, lih- haksesse	teiste vaeste { randiste! { raudsete hobuste jne. aastaste jne. { -iste { -sete kohuste jne. juuste, lihaste	-si teisi vaeseid ja -seid raudseid hobuseid karjaseid aastasi (-seid?) eestlasi inimesi silpide kohuseid arvust katuseid ja väl- õigusil- test kirjutusi juukseid, lihakseid	mitm. partit. järele teis vaeseis raudseis -sis ja -seis hobuseis karjaseis aastasis eestlasis inimesis kohuseis katuseis õigusis kirjutuis juukseis, lihakseis

-se). Raskemad on juba muud liigid (II, III, IV, V). Neist on siiski II ja III kergemini äratuntavad: nad on painuvad (astmevaheldusega) ja astende suhtes teineteisele vastupidised: II liigis nominatiiv tugev (*vald*) ja genetiiv nõrk (*valla*), III-ndas nominatiiv nõrk (*kolle*), genetiiv tugev (*kolde*¹). IV ja V liik on painumatamad (järelikult nominatiiv ja genetiiv samas vältes); nende vahe on see, et IV-ndas liigis on ainult kahesilbilised (ka genetiivis), kuna V-ndas on kahe- ja ka kolmesilbilised genetiivis (raamat, raa-ma-tu, kade, ka-de-da); viienda liigi kahe-

1) See astende vastupidisus II ja III liigi genetiivis on sellest tulnud (keeleajalooliselt), et II liigi genetiivis oli muiste teine silp kinnine (võllan), aga III liigis lahtine, sest kõigi III-nda liigi genetiivid olid muiste 3-silbilised: kol-de-gen-, siis teigi -n kyll 3-nda silbi kinniseks, kuna teine silp (-de-) lahtiseks jäi.

silbilised genetiivid on ainult III-ndas vältes (selle *aasta*, *vankri*), kuna IV-ndas ainult II-ses (selle *piiga*) või I (selle *pere*).

Näiteks määratagu järgmiste sõnade liigid: laev, jahe, komma, kabinett, veski. Seks vaja kõigepäält igayhest moodustada genetiiv ja mõlemi vormide välde ning aste ära määrata: laev (III välde, sest et üks silp, seega tugev aste) — gen. laeva (II välde, seega nõrk aste), järelikult II liigi sõna; jahe (I v.) — gen. jaheda (I v.), sõna painumata ja genetiivis 3 silpi, seega V liik; komma (II v.) — gen. komma (II v.), sõna 2-silbiline vokaal-lõpuline teisevärteline ja painumatu (sest genet. ja nomin. samas II vältes), seega IV liik; kabinett — kabineti, selles kui võõra rõhuga sõnas võetakse arvesse ainult sõna rõhuline osa, nimelt -nett (III v., tugev a.) — -neti (II v., nõrk aste), järelikult II liik; veski (2 silpi III v.) — gen. veski (2 silpi III v.), seepärast V liik.

Liikide alaosade (a, b) äramääramiseks vaja pääle ylalloeteldute veel muid asjaolusid arvesse võtta.

Kolme põhikäände — ains. genetiivi, mitmuse genetiivi ja mitmuse partitiivi järele moodustuvad kõik muud käänded:

a) ainsuse genetiivi järele kõik muud ainsuse käänded ja veel mitmuse *n o m i n a t i i v*: valla — vallas, vallast, vallal, vallale, vallalt, vallaks, vallani, vallana, vallata, — v a l l a d (mitm. nomin.)

b) mitm. genetiivi järele kõik muud mitmuse käänded: valdade — valdades, valdadesse, valdadest, valdadel, valdadelle jne.; kollete — kolletes, kolletelle, kolleteks, kolletega jne.

c) mitm. partitiivi järele i-mitmuse käänded (aga ainult kui see partitiiv on -u, -i, -e, -aid, -eid, -uid lõpuga); koldeid — koldeis, koldeisse, koldeist, koldeil jne.; ainult II liigi sõnadel peab olema i-mitmus nõrgas astmes: partitiiv valdu (tugev a.) — aga i-mitm. nõrgas: vallus, vallust, vallul; samuti sõdu — sõjus, sõjul, kordi — korril, ringkondi — ringkonnil jne., sest et vastavad ainsuse käänded on nõrgas (vallas, vallast, vallal; sõjas, korral, -konnal). Mõnest II liigi sõnast aga on niisugune i-mitmus ebakohane, mõnest võimatu moodustada. Sõnadel, mil on ainult -sid partitiiv mitmuses (koisid, valusid, piigasid, peresid) ei ole i-mitmust. (I b, IV).

Iseloomustavad käänded liikidele on mitmuse genetiiv ja partitiiv, seepärast tuleb hoolega tähele panna,

mis liigil (või alaliigil) mitm. genet. on -de ja mil -te, kus partit. -sid ja kus -aid, -eid, -uid või kus -a, -i, -e. — Liikidest ja eriti neid iseloomustavaist käändelõppudest aidaku hõlpsam ylevaade anda järgmine lyhendet tabel.

liik	nom.in.	genet.	partit.	genet.	partit.	i-mitm.
I	a) maa b) koi	—	-d	-de	a) aid, -eid, -uid jne. b) -sid	a) on b) ei ole
II	a) sõda b) vald vars	nõrk aste valla varre	tugevaste (t : vart)	tugevaste -de (t : varte)	-sid või -u, i, e tugev aste	suurelt osalt on
III	a) kolle b) kannel c) liige ase	tugev aste -me	nõrk aste -t	a) nõrk aste -t ja -de	tugev a. aid, eid	on
IV	piiga pere	— —	-t	-de	-sid	ei ole
V	aasta raamat	— raamatu	-t	-te	-aid, -eid, -uid	on
VI	-ne, -s	-se	-st (set)	-ste (-sete)	-i ja -eid	on

Nyyd antagu seletavaid märkusi mõnede alaliikide kohta. Mitmed neist on vist kyllalt selged tabelis leiduvate tundemärkide järele.

II liigi aa) all on sõnad (näit. *kyla*), mis muidu oma käänete moodustuse ja käändelõppude poolest on täiesti nagu II a) (*sõda*), ainult selle vahega, et II a) (*sõda* — *sõja*) on painuv, aga II aa) (*kyla* — *kyla*) on painumatu. Mõned grammatikud teevad seepärast II aa)-st eri liigi, aga see on ilmaaegne. II-aa) alla kuuluvad kõik kahe-silbilised I-vältelised a-, i- ja u- lõpulised painumata sõnad, nagu *kyla*, *äri*, *valu*, ja ka niisugused i-lõpulised, mille genetiivis on e: nimi — nime. Tähele panna: siia ei kuulu e-lõpulised painumata sõnad, nagu *pere*, mis on IV-b.

Ka III cc) vajab seletavat märkust. Sinna on paigutatud niisugused sõnad kui *ase* (gen. *aseme*), *habe* — *habeme*. Oma 3-silbilise genetiivi tõttu kuuluksid need sõnad õigupoolest V-b alla, aga jällegi, et nad oma muiduse muutmise viisi ja ajaloolise algupära poolest on täiesti sama tüüpi kui *liige* (genet. *liikme*), nimelt IIIc), ainult selle vahega et nad oma I välte tõttu ei saa painuda ja neis vahevokaal (*aseme*) pysib, siis leiti ometi otstarbekohase-

maks nad mingi kõrvalosakonnana liige — liikme-ryhma järele liita.

ik-sõnad, kus -ik on kõrvalrõhuga tuletusliige, deklioneeruvad II-b järele (nagu sõna *tikk — tiku*); need on sõnad niisugused kui *kõrtsmik, kunstnik, laevastik* ja rohkearvulised lik-sõnad: *õnnelik, mõistlik*.

Neid ei pea vahetama V-b liigi ik-sõnadega (*päälik, kaasik* jne.), kus -ik silp on rõhuta; nende käändelõpud on -ikut, -ikute, -ikuid, kuna II-b ik-sõnadel (näit. mõistlik) on -iku, -ikku, ikkude,¹⁾ -ikke, i-mitmus -ikes.

II-b) on yldse paljast nominatiivist äratuntav: ta ains. nominatiiv on enamasti yhesilbiline konsonantlõpuline (vald, saan, linn, mets jne.). Need on erandita II-b liigist. Samast II-b-st aga on ka niisugused kahesilbilised kui *sõber, kabi, asi, ahi* jne. Ka neist ootaks õigupoolest yhesilbilisi nominatiive *sõpr, kapj, asj, ahj*, sest tyved on *sõpra, kapja, asja, ahju*, mille lõppvokaalid nominatiivis on kadund, kuid häälikulisil põhjusil on j asemel i ja ilmud konsonandi nõrgenemine (p asemel b) ning vahevokaal e (*sõber*).

Võõrsõnad, mille pärõhk või kõrvalrõhk on viimisel silbil, muutuvad II liigi järele: *elemént*, nagu oleks muuta *ment (mendi), advokaat*, nagu oleks *-kaat. (kaadi); kabinett*, nagu oleks *nett (neti)*. Lõppkõrvalrõhuga võõrsõnad (nagu *gymnaasium*), mille genetiivis kaks viimist silpi moodustavad I välte (*-umi*), on II-aa järele ja deklioneeruvad kui *kivi*; seepärast *gymnaasiumide*, (neid) *gymnaasiume* (võrdle *kive*). Samuti *ohvitser, kuberner, fotoplástikon*.

Ka mõned kahesilbilised võõrsõnad, mille pärõhk kyll esimesel silbil, kuid kõrvalrõhk genetiivis teisel ja seega painuvad, nagu *kóntsert, kontraht, apteek* jne., deklioneeruvad II-b järele, sest et genetiivid nõrgas astmes: *kontserdi* (nagu *sort — sordi*), *kontraht — kontrahi* (nagu *praht — prahi*), *apteek — apteegi* (nagu *teek — teegi*).

Kahetyvelised e-sõnad. — II-ses liigis moodustavad erilise nähtuse ja ryhma nii-nimetet 2-tyvelised e-sõnad. Need on l, n, r, s lõpuga või vahekonsonandiga sõnad, mille genetiivi lõppvokaal on -e: *meri — mere, käsi — käe; meel — meele, soon — soone, juur — juure, vars — varre, hiis — hiie, laas — laane, yks — yhe*. Nende ains. partitiivi lõpp on -d (II aa) või -t (II b): *meri, merd*

¹⁾ Uuenduslikult võiks neist tarvitada ike-lõpulist mitmuse genetiivi: *õnnelike inimeste* (v. Keeleuuendus, nr. 2, lk. 7).

(II a), käsi — kätt, meel — meelt, vars — vart, laas — laant, yks — yht(e) (II a II b), ja mitm. genetiivis -te (II a ja II b): käsi — käte, meel — meelte, soon — soonte, juur — juurte¹⁾, vars — varte, hiis — hiite, laas — laante. See on sellest tulnud, et muistne partitiivilõpp -da (ta) liitus konsonanttyve kylge (vard- da > vart). Siia kuulub ka sõna *mees* (*mehe, meest*).

Mõned grammatikud teevad neist sõnust iseseisva liigi, mis aga vahest vähe otstarbekohane, sest iseseisva liigi peaks võima ära määrata ainult nominatiivi ja genetiivi abil (nagu meie süsteemis), ent nende kahe käände järele kuuluvad need sõnad samuti teise liiki kui kõik muudki, olles nominatiivis tugevas (*meel* III v.) ja genetiivis (*meele* II v.) nõrgas astmes.

Samade l-, n-, r-sõnade illatiivis soovitame -de asemel -e: *meele, joone, juure* (mitte: *meelde, joonde, juurde*), samuti kui VI-ndas liigis partitiivis -set, ja -sete asemel -ist, -iste (raudist, nydist, raudiste, nydiste).

Raskemini määratavad sõnad. — Mõned on niisugused seetõttu, et nende nominatiivil või genetiivil on foneetilise arenemise tõttu erakordne, ebaharilik kuju. Neist mainitagu: 1. *au, nõu*, päältnäha I b liiki, aga tõepoolest II b (sest nende ains. partiiv on ilma d-ta: (seda) *au, nõu*; 2. *päike, väike* — VI liik, sest nominatiivi lõpp -ne (*päikene väikene*) jäetakse sageli ära; gen. *päik(e)se, väik(e)se*; 3. *tuhat*, gen. *tuhande*, part. *tuhat* on V-ndat liiki (vrd. *kolmas, -nda*); 4. *õlut* (mitte *õlu!*), gen. *õlle*, partit. *õlut* ei sobi täisi yhe liigi vormeli alla, seepärast moodustab nagu mingi iseseisva yhesõnalise liigi (mitmusest esineb harilikult ainult nomin. *õlled*).

Segaliigilised. — *ehtne, lihtne* (VI liik), aga muud käänded V-nda liigi järele: *ehtsa, lihtsa; ehtsat, lihtsat* jne. Viimasel ajal tahetakse nii ka *soodne ja täpne*, aga õigem on puht-V-liigiline *soodus[-dsa]* ja VI-liigiline *täpne[-pse]*.

Mitmeliigilised. — *rypp* [rype] II b ja *rype* [ryppe] III a; *helm[-e]* II b ja *helses* [helme] III a; *mõis[-a]* II b (nii kõige soovitetavam, nii ka Õigekeels. sõnaraamat), *mõisa* (II välde) IV a; *mõisa* (III v.) V. Murdeti on niisuguseid sõnu veel rohkem, näit. *pilv* (II b kirjakeeles) ja *pilve* (III a murdes). Ebasoovitavad liigid on: *kõrbe* (V), *peene* (V), *kirju* (V), *peab olema kõrb* (*kõrve*) II b, *peen*, gen. *peene* (II v.) II b, *kirju* (II v.) IV a. Soovitetavad ei ole

1) Uuendusena võiks tarvitada *juurde, meelde, soonde*; s-sõnadel pysib aga -te: *vars — varte, laas — laante*.

proosakeeles ka mitte *tali*, *põli*, vaid *talv*, *põlv*, II b. gen. *talve*, *põlve* (II v.), partit. *talve*, *põlve* (III v.). Peetagu silmas, et iga liik annab erisuguse käänmise ja käändelõhud. Mõningaid näiteid:

II b: rypp — gen. *rype*, part. *ryppe*, *rypes*, *ryped*, *ryppede*, *ryppi*

III a: rype — *ryppe*, *rypet*, *ryppes*, *rypped*, *rypete*, *ryppeid*

II b: mõis — gen. *mõisa* (II v.), part. *mõisa* (III v.), *mõisade* (III v.), *mõisu*

IV a: mõisa (II v.) — *mõisa*, *mõisat*, *mõisade*, (II v.), *mõisasid*

V: mõisa (III v.) — gen. *mõisa* (III v.), *mõisate*, *mõisaid*.

Eri käänmiseliiki sõnu mitte ära segada! — Arvsõna *viis* (viie, viit, viite, viisi), aga lauluviis (viisi, viiside, viise; viga on *lauluviit*, *lauluviie*), päikese *kiir* (II-b liik), seepärast *kiire* (II v.), *kiirt*, *kiirte*, *kiiri* (nagu sõnast *hiir*), aga *kiire* (rutuline) III -a, gen. *kiire* (III v.), *kiiret*, *kiirete*, *kiireid*.

Harjatusylesanne. — Määratagu järgmiste sõnade liigid ja alaliigid (yhes genetiivi juurekirjutamisega), kus seda pole klambreis antud: ¹ kord, ² summa, ³ nyydne, ⁴ õhtu, ⁵ puhas, ⁶ ametlik, ⁷ viga, ⁸ öö, ⁹ iste, ¹⁰ põlv, ¹¹ hapu, ¹² hirmus, ¹³ draama, ¹⁴ kahekuine, ¹⁵ laine, ¹⁶ vares, ¹⁷ uulits, ¹⁸ koht, ¹⁹ org, ²⁰ võti, ²¹ ige, ²² vale, ²³ talv, ²⁴ kõrb [kõrve], ²⁵ ööbik, ²⁶ tyybiline, ²⁷ vallatu, ²⁸ öde, ²⁹ kõne, ³⁰ hõbe, ³¹ kuub, ³² õnnis, ³³ peenar, ³⁴ klamber, ³⁵ printsiip, ³⁶ oder, ³⁷ suur, ³⁸ pale [palge], ³⁹ öine, ⁴⁰ kiir, ⁴¹ kiire, ⁴² kõrs, ⁴³ tagavara, ⁴⁴ valge, ⁴⁵ korsten, ⁴⁶ aken, ⁴⁷ vaagen, ⁴⁸ kymnes, ⁴⁹ minister, ⁵⁰ saav[-a], ⁵¹ sõrmus, ⁵² otstarve[-rbe], ⁵³ organism, ⁵⁴ pankrot, ⁵⁵ huvi, ⁵⁶ muuseum, ⁵⁷ synteetikon, ⁵⁸ hool, ⁵⁹ galerii, ⁶⁰ mõisa, ⁶¹ helve [helbe], ⁶² kyys, ⁶³ neli, ⁶⁴ palju, ⁶⁵ nobe, ⁶⁶ Miina, ⁶⁷ piiskop, ⁶⁸ sarnasus, ⁶⁹ hale, ⁷⁰ viis [viisi], ⁷¹ viis [viie], ⁷² sipelgas, ⁷³ kaks, ⁷⁴ byroo, ⁷⁵ tool, ⁷⁶ õrn, ⁷⁷ teooria.

Kõige parem oleks igast sõnast kirjutada veel järgmised vormid:

ains. nom. genetiiv partitiiv illatiiv iness.

kord	korra	korda	{korda	korras
			{(korrasse)	

mitm. nomin. genet. partit. d (t)-iness.

korrad	kordade	kordi	kordades.
--------	---------	-------	-----------

Ylesande lahendus vaata numbri lõpus.

Kel siin esitet liikidest ja nende põhikäändeist on selge arusaamine ja ülevaade ja kes iga sõna liigi võib eksimata ära määrata ja ta põhikäanded õigesti moodustada, sel on kui udu silme eest kadund ja eesti grammatika üks keerulisim ja raskeim valdkond esineb talle oma loogilises selguses ja endastmõistetavuses. See ei ole talle siis enam läbipääsmata laas, segane rägastik, vaid suur ja mitmekordne ja mitmeharuline ehitus, küll täis imelikke ja tujukaid käike, ärkleid, nisse, suuri saale ja väiksemaid tube, aga kus kõik on talle tuttav ja kodune, kuhu ta kunagi ei eksi, ja kus ta teab ja tunneb kõik säääl olevad olen did ja esemed.

Joh. Aavik.

Y kysimus.

Teatavasti on üks keeleuendusist see, et kirjutada ü asemel y. Seda soovitati nende ridade kirjutaja poolt juba a. 1917 („Odamehe“ õpilaste kalendris), kategoorilisemalt aga alles a. 1920 erilises brošyyris „Kas Ü või Y? Y!“⁽¹⁾.

Mitmed on y poolt ja tarvitavad seda, nii mitmed kirjanikud (Tuglas, Semper, Visnapuu, Barbarus, isegi Suits on y-d tarvitand oma luuletuskogu eessõnas „Kõik on kokku unenägu“) ja suur osa noorsugu. Ometi on mitmed y vastu, eriti vanemad inimesed. Ja et ajalehtede toimetajad ja kõrgemad riigiametnikud on enamasti vanemad mehed, siis on ajalehed ja ministeeriumid y vastu. Ja et viimaste käes on võim, siis nad tarvitavad seda võimu ka y vastu. Nii on koolidelle eeskiri antud, et õpilased y-d ei tohi koolitõis tarvitada. Mõnel pool võetavat see eeskiri väga tõsiselt. Koguni Kirjanikkude Liidu ajakirjas „Loomingus“, mis Valitsuse toetusel ilmub, ei lubata (toimetaja Tuglase ytlemist mööda) ametlikult poolt y-d tarvitada. Huvitav ja kentsakas: muid palju tõsisemaid ja olulisemaid uuendusi võib säääl küll tarvitada (nagu -nd, -tet, koguni -n pro s), aga väikest välist, ortograafilist muutust mitte, mis vähematki keele organismi ei lõika, ega säääl midagi ei muuda. Näib, et y on paljudelle kui härjale punane riie, mis kohe silmi torkab ja

1) Joh. Aavik. Ü või Y? Y! — Kirjastus „Istandik“, Tartus 1920.

ärribab. Selles ilmub teatav pääliskaudsus ja syvenematus keelekysimuste kohta.

Mispärast aga ollakse siis nii väga y vastu? Keeleajalooliselt on huvitav selle vastuolemise põhjusi jälgida ja mõis!a.

Mõned vastuolijad väidavad, et see neile on kindel põhimõte: nende meelest on y tarbetu, ü aga parem, — mõnusam, ilusam, otstarbekohasem. Kuid arvan, et nende y-vastatus põhjeneb pigem lihtsas vaistlikus (loomusunnilises), ebateadlikus inertsis ja tõrksuses loobuda vanast harjumusest, mis lapsest saadik sisse juurdunud. On ju tuntud asi, ku tõrges ollakse yldiselt vastu võtma ortograafilisi reforme ja kui visasti need seepärast mõnel pool edenevad (näit. ortograafia reform Prantsusmaal). Mitmed vanemad isikud hoiavad vanast õigekirjutusest ka veel siis ikka edasi kinni, kui uus juba ametlikultki on tunnustet ja maksma pandud, nii et tyki aega kaks ortograafiat — vana ja uus — esinevad kõrvuti (nii Saksamaal omal ajal th ja t, c ja z, c ja k).

Samuti on teada, kui visasti ja pikkamisi meil läbi läks Ahrensi nii mõistlik ja nii otstarbekohane uus kirjavais, mille vastuvaidlematu paremus endise „vana“ kirjavaisiga (näit. „minna tahhan luggeda“) on nyud kõigile päevselge. Ja ometi omal ajal tulid rahvakoolmeistrid kokku ja tegid otsusi, et uus kirjavais on „kahjulik“ ja „asjata“ ning „üks vastooksa teggeminne ja meie Eesti rahvast jallaga tallamine“¹⁾. Nyud y vastu olemine põhjeneb just samas psyhholoogias.

Tähendetagu ka, et mõnedel sellega seguneb veel isiklik põhjus, „isiklikkus“, mis meil Eestis kahjuks nii palju lastakse kaasa mõjuda yldiste asjade otsustamisel. Mitte asi ise pole paljudelle tähtis, vaid kelle poolt see tuleb.

Jättes kõrvale isiklikkuse põhjused, vaatame siin veel kord läbi kõik need asjalikud argumendid ü vastu ja y poolt, sest brošyyr, kus need omal ajal esitime, ei ole vahest paljudelle ydse silma puutund.

1. Y on põhimõtteliselt parem ja eelistetav, sest põhimõtteliselt tuleb yhtlaselle, iseseisvale tähekujule eesõigus anda selle ees, mis mingist teisest tähest diakriitilise märgi (näit. täppide) abil moodustet.

2. Y toob yhtluse soomekeeleaga, kus ü asemel on y (yksi kysymys, pyhä). Kultuuriline lähenemine vennas-

¹⁾ Tuglase järele tsiteerit (Fr. Tuglas, Kirjanduslik päevaraamat lhk. 153).

rahvale on ju põhimõtteliselt hääkskiidetav, mille vastu ametlikult poolt ei vaielda, vaid koguni soovitetakse.

3. Ka Skandinaavia rahvad (rootslased, norralased, daanlased) tarvitavad ü asemel y-d (fylla, stycke). Ü on sakslasil kujunend ja on meil tarbetu Saksa mõju.

4. Tarvitades y-d saavutame yhtluse ka Greeka keelega, mille sõnus ja nimedes siis enam ei tarvitse y-d transkribeerida Saksa ü-ga (müstiline, Odüsseus), vaid säilitame neis Greeka y (müstiline, Odysseus.)

5. Ka Rahvusvaheline Foneetika Selts (Association Phonétique Internationale) on selle hääliku märkimiseks tarvitusele võtnud y. Seega y on rahvusvahelisem kui ü.

6. Y on mõnusam kirjutada. Ü-st kinnipidajad väidavad küll vastupidist, kuid see on nende autosuggeerit enesepete. Kõik, kes on hakand y-d kirjutama, tõendavad y suuremat mugavust täie veendumusega omast kogemusest. Seepärast kes kord on hakand y-d tarvitama, ei taha enam kuidagi tagasi minna ü-le. Ongi arusaadav: ü on vähem mõnus kirjutada, nõuab täppide tegemiseks sule tõstmist, kuna y võib kirjutada ilma sulge tõstmata yhtlase joonega. Et see tõesti nii on, seda võib igayks ise proovida: varsti leiab ta y mõnusamaks. Y-ga on nagu mõne toiduga, mida alguses mingist eelarvusest ei taheta syya, mis aga, kui sellega natuke harjund, väga hakkab meeldima.

7. Y-l on lõppeks veel see paremus, et teda ii-ga ära ei segata, kuna mõnigi kord juhtub, et ü loetakse või trykikojas laotakse ii-ks. Y kaotab selle hädaohu.

Y-l on seega õigus, mitte ü-l. Ja et õigus ja tõde lõpuks ikka võidab, siis on ette näha, et y tulevikus võidule pääseb ja ü asemelle astub. Y läbimine on seega vaid aja kysimus. Varem või hiljem võetakse ta kindlasti tarvitusele. Need, kes y vastu on, pikendavad asjata hää asja võitu ja progressi. Huvitav, et selles väikseski asjas peab end eesti puupäisus ja tuimus avaldama.

Y tuletab meele ismus-ismi võitlust. Kui omal ajal (a. 1913) ette panin -ismi, olid ka paljud silmapaistvamad ja mõjukamad avalikud tegelased ja ajakirjanikud (Jaan Tõnisson, Hindrey j. t.) -ismi vastu, seletades, et -ism on ebaeestiline ja et -ismus on parem ja ilusam. Ometi on -ism läbi läind ja „ametliku“ keele vormiks saand. Õigekeelsuse sõnaraamatu esimeses trykis (a. 1918) oli -ismus veel antud esimesel kohal, kuna -ism klambreis; teises trykis aga juba vastupidi: -ism esimesel kohal ja

-ismus klambreis. Kolmandas trykis ettenähtavasti jäetakse -ismus yldse välja. Praegu ainult mõni üksik näikse -ismusest veel kangekaelselt kinni hoidvat (nii Ernst Peterson).

-ismil oli see parem saatus, et ette pandi ja jõudis poolehoidu võita enne Eesti iseseisvust, siis kui Eesti omad ametvõimud ei olnud survet avaldamas, kuna y, mis hiljem ette pandi, leiab nyüd vastupanu ja takistust Eesti ametvõimude poolt. Olen kindel, et kui alles nyüd Eesti Ylikooli ja Eesti ministeeriumide ajal esineksin -ismi ettepanekuga, Ylikool ja kogu ametlik võim oleks ta vastu ja koolides pandaks -ism valju keelu alla. Nii ilmub, et praegused Eesti võimud sel kombel teatava määrani takistavad ja tagasi hoiavad keele arenemist. Nende järele peab keel nyüd kohe niisugusel kujul fikseeruma ja tarduma kui ta praegu on. Aga olen alati toonitand, et praegu ja lähemal aastail alles liig vara on keele vormilist kylge lõplikult fikseerunuks määrata, muidu mõnedki halbused jäävad keele ja mõnedki parandused ja muutused jäävad tegemata ning tulemata. Seepärast vaja veel natuke vabadust lubada proovimiseks ja arenemiseks.

Seepärast ametlikud võimud — Ministeeriumid, Ylikool — ei peaks oma keelenõudeis nii kitsaid piire tõmbama uuenduste suhtes. Nyüd võib aga nii juhtuda, et yliõpilane või õpilane, kes oma kirjaliku töö muidu yсна hästi, vigadeta, koguni hiilgavalt on kirjutand ja vahest paremini õigekeelsust oskab kui ametlik hindaja, saab 2 lihtsalt selle pärast, et ta oma töös on tarvitand -tet või y! Päälegi seesuguse keeluga kujuneb veider ja paradoksaalne seisukord: yhelt poolt kiusatakse mõnd väikest uuendust äärmise valjusega taga, aga teiselt poolt lastakse samas asuda ja noorsoosse eeskujuga pakkuvalt mõjuda kõiksugu keelelohakusi, ebajärjekindlusi ja lausa jämedaid keelevigu kooliraamatuis ja ka õpetajate keeles, mida õpilased loevad ja kuulevad, ilma et selle nähtuse vastu kyllalt energilisi abinõusid tarvitusele võetaks.

Praegusel ajal, kus Eesti kirjakeel pole veel fikseerund ja kus juba teist aastakymmend on Eestis käimas keeleuuendusliikumine, mille mitmed uuendused nii grammatika kui sõnastiku alal on läbi läind ja koguni ametlikus keeles lubatuks saand, ei või ometi noorsugu sellest kõigest teadmattuses ja eemal hoida, seda ignoreerida lasta. Noorsugu ometi hoiaks uuenduste poole, teatav osa vahest veel seda ägedamini. Kuid teiselt poolt see tooks

asjata kibedust ja hõõrumist. Mõõdukas sallivus oleks siin kõige parem. Seepärast oleks soovitav, et Ylikool ja Haridusministeerium tagasi võtaksid, vähemalt pehmen-daksid neid eeskirju ja määrusi, millega keeleuuenduste tarvitamist keeldakse.

Kõigepäält jäetagu y tarvitamine vabaks; ametlikku survet ü ja y suhtes ei tohiks prae-gusel ajal olla.

Olen kindel, et Haridusministeerium ses kysimuses ongi vabameelsem ja leplikum kui see eemal-olijaile paistab.

Joh. Aavik.

Kampmanni „Eesti kirjandusloo pääjoonte“ arvustus.

Enne keelelist arvustust märgitagu ka mõned sisu-lised puudused:

1. Elulugudes ei iga kord märgita kirjaniku synni-või asukohta kyllalt selgesti: antakse ainult kyla ja vald (Rutoff, Juhan Liiv j. m.); koguni kihelkonnast on vähe (Luts, Hubel, Wilde); oleks pidand igakord ka maakonna nimetama, sest väga vähesed teavad kõik eesti kylad ja vallad, ega või nõudagi nende teadmist; koguni kõiki kihelkondi kõik ei tunne.

2. Mõned eluloolised ja kirjandusloolised andmed puuduvad yldse, nii Hermanni viimised eluaastad ja ta surmaaasta ja paljude teoste ilmumise aasta. Viimased võiksid ja peaksid kyll olema nii pikas kirjandusloo-raamatus.

3. Ei mainita kõiki kõige tähtsamaid ja paremaid luuletusi. Nii suures raamatus oleks võind need täie-likult tsiteerida.

4. Mõningaist kirjanikest ebasuhteliselt teistega ja tarbetumalt liig pikalt (näit. Anna Haava, Kitzberg, Aspe).

5. Mõtete ja otse sõnasõnaliste lausete allikate mainimata jätmine, millest eriti Kampmanni teose arvustuslik ja hindav osa on kirju tekina kokku lapitud. Nii on säält tarvitet V. Reimani, Tuglase, Visnapuu, nende ridade kirju-taja ja oletetavasti paljude muude mõtteid ja lauseid, ilma et seda oleks nimetet. Seesugune materjaali tarvitamine aga omandab juba plagiaadi maigu. Kui Kamp-mannil endal puudub oma isiklik arvamine või tahtmine seda teisiti, oma moodi väljendada, mis keelis teda siis teiste vaadete ja ytluste ausat tunnistamist oma kompi-latoorses teoses? Et ka elulooline materjaal on isegi teksti-liselt kompileerit, osalt autoreilt tellitud autobiograafiaina,

Veel mõningaid keelelisi vastuoksusi.

Joh. Aavik	Paljud muud eestlased
<p>I Verb lõpus: Sää<i>l</i> ta <i>on</i></p> <p>II Verb ei ole lõpus: Niipea kui ta <i>on</i> tagasi tulnud</p>	<p>Verb ei ole lõpus: Sää<i>l on</i> ta (germanism!)</p> <p>Verb on lõpus: Niipea kui ta tagasi tulnud on (germanism!)</p>
<p>I —: ka</p> <p>II -h: jah (tõendussõna), saksa <i>ja</i>, inglisis <i>yes</i></p>	<p>-h: kah (ka Wildel sageli)</p> <p>—: ja (sel kujul homonyymne sidesõnaga „<i>ja</i>“, saksa <i>und</i>, inglisis <i>and</i>), väga sagedane, eriti tõlgeromaanes</p>
<p>I mis: raamat, <i>mis</i> sa kaasa võtsid</p> <p>II mida: asi, mida nad ei sallind (eituse järel „mida“)</p>	<p>mida: raamat, mida sa kaasa võtsid</p> <p>mis: asi, mis nad ei sallind</p>
<p>I -le, -sse: reageerib sellele, mõjub temasse</p> <p>II pääle: ta vaatas minu pääle</p>	<p>pääle: reageerib selle pääle, mõjub tema pääle</p> <p>-le: ta vaatas minule (noorsookeel)</p>
<p>I -us: soodus [-dsa]</p> <p>II -ne: ihne (inimene)</p> <p style="text-align: center;">Omadussõnana on „ihne“ parem kui „ihnus“</p>	<p>-ne: soodne (kõik ajalehed)</p> <p>-us: ihnus mees</p>
<p>I -a: prisma, teema, draama muusa (siin võib -a ka jääda)</p> <p>—: Valk, Riig</p>	<p>—: prism (koguni — priism), teem, draam, muus</p> <p>-a: Valga, Riia</p>

siis kahaneb Kampmanni enda tekstikirjutamise töö võrdlemisi väikeseks ja pääasjaks jääb korraldav kokkuliitev töö, mis osalt nõuab vaid kääride ja kleepimise tehnikat. Muidugi, meil Eestis on seegi töö tänuväärt ja austetav töö, sest et isikud, kes võiksid kõrgemat tööd teha, ei tee sedagi mis Kampmann.

6. Tähestikulise nimestiku puudumine raamatu lõpus. Et tekstiline töö seletet põhjusil tunduvalt hõlbustui, siis oleks K. võind vähemalt nimestiku kokkusäadmise vaeva näha.

7. Kooliraamatuks vähe kohane ja vähe mõnus niihästi mõnede ylalmainit puuduste kui eriti oma suuruse ja rohkesõnalisve tõttu. Arvesse võttes Eesti kirjanduse väiksuse ja tyhisuse suurrahvaste omadega võrreldes oleks 200—250-lehekyljeline Eesti kirjanduslugu äärmiselt detailne teos. Ent Kampmannil, kui ilmub ka veel neljas osa, on see yle 1000 lhk. Koguni 100-lehekyljeline kirjanduslugu oleks meil kooliraamatuna kyllalt suur (pääle selle muidugi näited ja väljamaakirjandus). K-i raamat seepärast kohasem õpetajaile käsiraamatuks kui õpilasilie õpperaamatuks.

8. Keelelised puudused ja vead. — Neid on kõige vähem I-se osa 3-ndas trykis, kust parandav käsi näib yle käind. Rohkem leidub juba II-ses (II trykk) ja III-ndas (senni I trykk) osas. Yldiselt aga on esimeste trykkide pikemad vormid (jälgesid, pilvesid, laudasid, linnasid, radasid, jne. jne.) uusis trykes lyhemaiks parandet (jälgi, pilvi, laudu, linnu, radu, ridu) — yks punkt, kus Kampmann on keeleuuendusele järele annud. Siiski kirjutab ta millegi pärast veel sõdasid (I, 144), ridasid (III, 112), faktisid (II, 46) pro sõdu, ridu, fakte. — Yldse K. on keeleuuenduse vastu väga tagasihoidlik: tal ei ole ettenägevust ega riskeerimist (ärilisel põhjusel ?) yhtki vähegi tunduvat uuendust vastu võtta, koguni ei iga kord neidki, mis juba ametlikult on tunnustust ja tarvitust leidnud. Nii ei tarvita ta oma kirjandusloo raamatuis sugugi mitte i-mitmusi, vaid ute-atetab kõiges rahus edasi, (teatavatel, yksikutel, tuttavateks, jäljendajateks, vanematel, allikateks, mõtetest, tunnetest, omaaegsetest luuletajatest jne.), ehk kyll vastavad i-mitmuslikud vormid (teatavail yksikuil, vanemal, mõtteist, tundeist, omaaegseist luuletajaist) on ametlikult lubatavaks tunnistet ja tarvitust leidnud (näit. hiljuti ilmund geograafia õpperaamat J. Rumma ja J. Kents'i „Euroopa“ ja koguni ka Haridusministeeriumi ringkirjades). Hrad Rumma ja

Kents tahavad ja julgevad, Kampmann ei taha ega julge! — Juhuslikult märgit ja väljakirjutet näiteist antagu allpool mõningaid teatavaiks rühmiks liigetetuina.

-lik-line äravahetamine: usulik (I 15), ajaloolik, (II 4), keerulik (II 51) pro usuline, ajalooline, keeruline; teiselt poolt: kirglisest (I 271), yhiskondline (III, 12), haiglise (III, 37) pro kirglikust, yhiskondlikust, haigliku. — teravamõtteline (II 256), sygavamõttelised (I 54) pro teravamõtteline, sygavamõttelised (line-sõna kylge liitub eelmine genetiivselt). — eleegialik (II 256) pro eleegiline; hõbehääleline (II 218) pro hõbehäälne. — tuisulaseks (II 59) pro tuisklaseks.

Muidugi peab Kampmannil olema -mata-matu vastuoksus: valimatu (III 159), aga seekõrval see hirmus *võimata* (I 33, 82, III 113)! — uudsuse (III 243) pro u u d u s e (millal õpivad meie inimesed seda sõna õigesti tarvitama!), pysidust (III 168).

Yldiselt Kampmann kardab tarvitada nominatiivseid liitumusi, sest ta kirjutab peeglipilt (I 270, II 6), tõeelust (III 243), lõpueksam (III 107) pro peegelpilt, tõsielust, lõppeksam (nii ka Õigekeelsuse sõnaraamatus!), aga et jällegi siingi ei puuduks oma väike vastuoksus, siis on tal pisaririkas (III 142) pro pisararikas; vaeslapse kohta v. allpool.

Veider keelerumalus on ka igapäisust (III, 124) pro igapäevasust. — öösised (I 16), parem öised, teistsuguse (III 105), mis on keelerumalus, pro teissuguse; tuntavalt (II 355), parem tunduvalt; ilmavaadet (I, 14), parem maa-ilmavaadet; ylespidamise (I 253) pro ylalpidamise (tähend.: alahoidmise, toitmise); germanismid on suureviisiline (I 10), iseviisiline (I 10), parem: -pärane; ennemuistsetest kangelastest (I 165), parem: muinaskangelasist; etterinda (II 6) pro esirinda.

Jäme viga on: ta on säilind (pro säilitand) endiste kujude tyesduse (III 221). Millal hakatakse meil oskama säilima ja säilitama lahus hoida? See viga on nähtavasti Kampmanni plagieerit tekstis olnud ja ta ei ole osand seda parandada. Nii saab Kampmanni teoses mõnigi keelend reetlikuks (äraandlikuks), näit. ytlus kaunis ykstäis (III 230), mis väga tõenäitlikult on esinend yhes Hindrey arvustuses, mis Kampmann on kasutand, sest eriti Hindrey näikse armastavat seda sõna sageli tarvitada.

sygavnemise (III 167) pro syvenemise; ei läbene (I 245), parem: ei läbe; sennikaua kui (II 119), parem: niikaua kui.

Võõrsõnad ja nimed: teorii (III 2,45) pro teooria; humoreskeid (III 119) pro humoreske (sest nominatiiv on

eesti keeles humoresk), legendalised (I 55) pro legendilised; martiirium (II 188) pro martyrium; sujet (III 77) pro syzee; Rablais (pro Rabelais), Lowlace pro Lovelace, Huvitav: esimese tryki viga Garlow, mis vene allika tarvitamisest tekkind, on kolmandas parandet (Harlowe), aga ometi on Lowlace parandamata jäänd! Tähelepan-dav: ka saksa seminaaris käind Kampmann pidi allikaks tarvitama mitte saksa-, vaid venekeelist raamatut. Nii kylgehakkav oli sellal vene mõju!

Suur-Tõlli — tähendetagu, et selle kangelase kodu-maal Saaremaal räägitakse Suur-Tõllu. — Kubjale (I 141) pro kupjale; kopel (II 204) pro koppel; vikelsukad (I 139) vikkelsukad; kõigis aegus (II 7) pro kõigil ajal, — Eestis mõllava keelelise vastuoksuse vaimu toetamiseks on Kampmannil -ma säääl, kus see tingimata peaks puuduma (kolmandamast (I 251) pro kolmandast) ja -ma puudub säääl, kus see võiks olla (õnnetuks pro õnnetumaks).

Esimesis trükes on Kampmannil -ist, -iste (vaikist, selleaegiste), aga uusis on ta rutand neid vorme ametliku keelega kokkukõlastama (vaikset, selleaegsete) — yksin-dusesse (II 152) pro yksindusse (nii ka nyd ametlikus keeles lubatud); täidavad oma kohut (III 38) pro kohust (kohut teises tähenduses); — sadanded (III 243) pro sajad; maisete (III 233) pro maiste; millal kord sellest veast eesti kirjanikud vabanevad? — kurbe (II 84) pro kurbi; muljesid (II 68) pro muljeid.

veetella (I 34) pro veedelda; käsitleda (III 233) pro käsitella (ka ametl.); oodetakse (252) pro oodatakse.

S y n t a k s. — kongruentsi puudumine: mõneski asjus (II 39) pro mõniski asjus; muile... teele (I 140) pro... teile. Tarbetumad sõnad: ja selle [pilli] peal yks lugu mängitakse lk. 4 (I 31) pro sel [pillil]; jõudu proovi peale (pro proovile) panema (I 33); ameti peale (pro ametiks ehk ametile ehk ametisse) ette valmistama (I 35); suure au sees (I 101) pro suures aus; mõjude kohta (pro mõjudelle) reageerib (III 112); — selle yle kahtleva (II 55) selles kahtleva.

Tarbetu ära: mujal unustati ta [ära] (I 22); ta upu-tab inimesed [ära] (I 23); et valgus pimeduse [ära] või-dab (I 32); ...korratuse [ära] lõpetas (I 174); umbrohtu [ära] hävitada (I 177). —

V ä ä r a d k ä ä n d e d. — -l pro -s (l-tõbi): veeb-ruarikuul (III 29) pro veebruarikuus; kaldusid kunsti-valikul (pro -s) sinna; seesugune l-tõbi on eriti lõuna eestlasille iseloomuline keeleviga, mis ka Kampman-nile kylge hakand. Teiselt poolt, et selgi oleks oma

väike vastuoksus, esineb „kõigis aegus (pro kõigil ajal); oma tegelastel (pro -le) paneb ta hallid vatid selga (III 42).

Objektivead. — Eriti palju on partitivisme: kes vastu panevad, neid (pro need) viiakse vägisi naiseks (I 10); kõiki aineid (pro kõik ained) oli vaja kolme saksa maa pealt kokku otsida (I 27); pulmi (pro pulmad) peab edasi lykkama (I 230); sundis surm vahvast võitlejat (pro vahva võitleja) sulge (pro sule) käest [maha] panema (I 260). Nagu tihti iga... iseolevuse... vaba tegevust (pro tegevuse) kõige olemise.

aluseks seadise (II 5); võis endale ise kohta [parem: koha] valida (II 35); rauk kutsub sõjamehi (pro sõjamehed) enese koopasse vihma eest varjule (II 51), — täisobjekt (-mehed) sellepärast, et mehed tõesti läksid koopasse; pöörab seltskonnale selga (pro selja) (II 53); et voorus ja vagadus võitu (pro võidu) saavad (II 212); Tartus elas Liiv oma saatuslikumaid päivi (pro saatuslikumad päevad) (III 52); otsustati Kalevipoega (pro Kalevipoeg) põrgu väravavahiks panna (I 77); tal läks korda väikest harmooniumi (pro väike harmoonium) laenuks saada (III 36); ta sundis Leenat (pro Leena) majast lahkuma; tähelepanuväärne on, et lõunaestlased tarvitavad rippuvuses verbist „sundima“ alati ja verbist „pidama“ peaaegu alati partitiivobjekti. — Kõiki ära neab (pro kõik neab) (III 193). Ka objektialal ei tohi oma vastuoksus puududa, seepärast: Arutu hulk vanu laule mõistis ta pääst (peab olama: arutama hulga vanu laule mõistis ta pääst) (II 40).

Kuna objekti alal domineerib ebakohane partitiiv, subjekti alal vastupidi ollakse väga tõrges tarvitama õiget partitiivi: kui Soomest ning Ungarist õpetlased ilmusid (parem: õpetlasi ilmus) Eesti suguvendi vaatama (II 70).

Isesugune kahtlane kalduvus on ka -misel: mille söömisel (parem: mille söömisest, või: mida syyes) ta imeilusaks muutub (I 53); — ja ei asemel on parem võimalikult *ega*. — Saksapärase kaudne kõne: kui sel korral ka rõõmulaul vaikivat (pro vaikib), kurbuse pisarad saavat siiski lauluks (II 71). Isegi Hurt arvab, et Jannsen lugejaid enam lõbustada kui õpetada tahtvat (lihtsalt: tahab) (II 116).

Ja mõtelda, et kõiki niisuguseid vigu tohib kooliraamatuis olla niipalju kui tahes, nende pärast ei tõsta keegi ametasutus hädakisa, aga ainult y teeb vihaseks ja paneb endale ka ametlikult poolt tähelepanu pöörama.

Joh. Aavik.

Mõned morfoloogilised uuendused.

Siin tuletetagu meele mõned morfoloogilised uuendused, mis keeleuuenduse harrastajailt on nähtavasti kahe silma vahele jäänd, sest muidu oleks neid ammugi yldiselt hakatud tarvitama uuenduskeelses kirjanduses.

1. **-ist** ains. partitiivis ja **-iste** mitm. genetiivis pro lõunaeestilised **-set** ja **-sete**: vabameelist, mitmekeelist, nyydist, meieaegist, neljajalgist, aktiivist, sentimentaalist — vabameeliste, mitmekeeliste, nyydiste, meieaegiste, neljajalgiste, aktiiviste, sentimentaaliste jne.; **-ist** ja **-iste** on soodsamad, sest et kõlalisel mahedamad lõpud kui **-set**, **-sete**.

2. **-nt** pro **-t** ains. partitiivis sõnul, mille genetiiv **-me**: liigent, istent, võtint, mitunt, .asent, habent jne.; pika esimese silbiga sõnul on siis yhtlasi võimalik ka mitm. genetiivis **-n d e** pro **-te** või **-mete**: liigende, istende, võtinde, mitunde. Need lõpud, mis murdeti veel esinevad, on eriti kõlalisel põhjusel soovitatavad, sest **n** mahendab suuresti **t-d**, mis üksikult kõlab liig kuivana ja karedana. Otse imestada tuleb, et sellest ilusast ja mõnusast uuendusest on senni nii tähelepanemata mööda mindud. Sel on mitunde muude uuenduste kõrval see paremus, et laseb end nii mõnusasti ja järjekindlasti läbi viia kõigis sellekohaseis sõnus. Isiklikult pean sellest uuendusest järeleandmata kinni ja olen kõikumata kindel, et see tulevikus kindlasti läbi läheb.

3. **-sv** pro **-sus**, näit. keerulisv, haruldasv (pro keerulisus, haruldasus); genet. keerulisve, haruldasve. See lõpp on kunstlikult loodud, sest et **-lilus** ja **-asus** on kõlalisel väga halvad (pikem põhjendus v. Joh. Aavik, Keeleuuenduse äärmised võimalused lk. 116—118). Samuti: tarvilisv, elulisv, hingelisv, loogilisv, mitmevärvisv, sygavamõttelisv, äkilisv jne.

4. **-maks**: saamaks, tegemaks, kuulmaks, takistamaks jne. tähenduses, et saada, et teha, et kuulda, et takistada, näit.: saamaks täpsemaid teateid sõitis ta ise linna; ta pani käe kõrva juure kuulmaks paremini; vanemad võisid vaid vähe teha takistamaks ta pahu kalduvusi (Pikemalt v. „Keeleuuendus“ a. 1925 nr. 2, lk. 17).

Kimp uusi sõnu.

Nagu oma raamatus „Keeleuuenduse äärmised võimalused“ olen seletand, on eesti keelele vaja hankida uusi

eestikõlalisi juursõnu. Yldisemaile ja kõrgemaile mõis-
teile neid ei saa kergesti mujalt kui soome keelest ja
kunstliku loomise teel. All-olevas mõned niisugused juur-
sõnad, mis minu „Uute sõnade sõnastikus“ ei leidu; sm =
soome, k = kunstlik.

k i m e [-da] sm — läbilõikav heli. (näit. hää!).

l a u k a m a [laugata] sm — nelja sõitma, galopee-
rima; see on tarviline uus sõna, sest sellekohast yhtlast
oma sõna meil senni pole olnud.

p a i t s i sm — pääle (millegi), välja arvatud; oma
lyhemuse tõttu on „paitsi“ väga mõnus sõna ja eriti veel
seetõttu, et see ei nõua yhtki kindlat käännet, vaid adver-
bina võib olla iga käände ees, näit.: see oli keeldud paitsi
järgmisis juhtumeis; paitsi et võorast linna nägi, ei ol-
nud tal sellest sõidust yhtki kasu.

r e e s m a [reeseb, reesnud, reesta, reesis] k — kyl-
lalt olema, saksa genügen, prants. suffire, ingl. to suffice;
senni selles tähenduses tarvitet sõnad ei ole kyllalt hääd:
„kyllalt olema“ on kahest koosnev, ja ka „jatkuma“ ei
korva reesvalt (kyllaldaselt) seda sõna. Loodud 1925. mais.

Ka soome riit m a [riidan], mida olen enne tar-
vitand, ei ole seepärast nii kohane, et sarnane sõnaga „riit“.

Samas tähenduses on Sinisoff'i poolt loodud ja ette
pandud sõna r e i v a m a [reivata].

r o t k [-u] sm — kaljulõhe, kaljukoobas.

s e l m e t — „selle asemel et“, mis on väga pikk,
vrd. prants. au lieu de (3 silpi), saksa statt (1 silp);
seepärast lyhem vorm tarviline; näit.: selmet sinna
minna, jäi ta koju. Nagu sest näha, on „selmet“ moodus-
tet sennise keelendi sõnade kokkusulatamise ja lyhenda-
mise teel, meetood, mille abil ka on võimalik luua uusi
juursõnu. Loodud a. 1925, 3. X. 25, k. ¼8 õ.

Pääle nende antagu siin veel kaks järgmist sõna,
mis „Uute sõnade sõnastikust“ on kogemata välja jäänud:

a l d i s [alti] sm — kättesaadav, lahtine (mingile
mõjule), saksa ausgesetzt: sadam on idatuulele aldis; ta
on sellele haigusele aldis.

r i s k u m m a l i n e sm — isevärki, veider-ise-
äraline.

Rumalad vead.

Kui meil Eestis praegusel ajal tõesti mingi „tähe“
all elatakse, siis elatakse kyll rumaluse tähe all. Tõe-
poolest, kui palju väärsamme, mõistmattusi, eksimusi on

meil viimasel ajal tehtud ja tehakse meie avalikus elus, ja seda kõike enamasti pääliskaudsusest, vaimlisest lyhinägevusest, vähesest järelemõtlemisest, mõtlemise laiskusest, rumalusest. Ka meie tõusiklikku edvistamist, suurrahvale järeleahvimist, mõistmata pidutsemist ja pillamist tuleb seletada sellega. Samuti rahvustunde nõrkus, meie yldine rahvusykskõiksus (võrreldes soomlaste ja lätlaste pinevama ja teadlikuma rahvustundega), meie rahvusideoloogia hõredus ja vähene selgus tuleb viimses analüüsis tihedama, peenema mõtlemise puudusest, rumalusest. Koguni hädad ja kasulikud ettevõtted rikutakse ja diskrediteeritakse sageli nende vigade, mõistmattuste ja liialduste läbi, mis neis tehakse. Seepärast võiks tõesti mingist erilisest, spetsiifilisest eesti rumalusest kõnelda, mis meie korralikku ja kiiremat edenemist takistab ja halvab.

See „eesti rumaluse“ taud ilmub ka keele alal, nimelt nende lugemata keelevigadena, ebajärjekindlustena ja vastuoksustena, millest meie raamatud ja ajalehed kubisevad. Eriti mõned vead näivad tulevat just sellest ylal seletet põhjusest, mispärast võikski neid nimetada rumalaiks vigadeks. Esitetagu neist allolevas mõningad teatavate grammatika liikide järjekorras.

Ortograafia alal: yhelt poolt sõnade lahuskirjutamine, kus kokkukirjutamine oleks kohasem, näit. *raamatu riiul, sisse minekut, ette kuulutuseks* (Aho, „Õpetaja proua“); teiselt poolt liialine, otse pöörane kokkukirjutamine, näit. *myyrideehitamine, varjudepõuest, õrnemasoo* („Vaba Maas“ ilmund M. Nichelsoni romaani tõlge „Tuhande kyynla loss“). Miks siis mitte ka *temajuures, valitsusepooltmääratud karistus* jne.? Tahetakse tõesti mõnd sõnaryhma erakordselt yheks mõisteks käsitada, mikس siis kardetakse tarvitada yhendusmärki.

Morfoloogia alal löövad meile näkku niisugused vead kui *otstarved, otstarbet, kumbad, sules, neas* (pro *otstarbed, otstarvet, kummad, sulges, needis*).

Siia kuuluvad ka *uudsus pro uudus, sen(n)ini pro sen(n)i, kumbagistki* (kahekordne -gi) pro *kummaski päine* pro *päevane*; — „päine“ tuleb sõnast „pää“, seepärast võib ytelda, et kahepäevane vasikas ei tarvitse igakord olla kahepäine vasikas.

Mõned rumalad vead tulevad uuendustest valesti arusaamisest või nendega liialdamisest, näit. niisugused väärad uma-verbid kui *kestub, kostub, paistub, vältub*

(pro *kestab, kostab, paistab, vältab*). Miks siis mitte viimati ka „tõusub, seisub, jooksub“ (pro tõuseb, seisab, jookseb)?

Syntaksi alal: kahekordne komparatiiv, näit.: *enam ettevaatlikumaks* (pro lihtne „ettevaatlikumaks“), väärad käänded, näit.: pääle *koosoleku* lahkusid kõik saalist, see tähendab, et kõik lahkusid, ainult koosolek jäi saali; tuleks ytelda „pääle *koosolekut*“; „see osutus väga *tähtsana*“ (pro *tähtsaks*); — liialdetult degermaniseerit (uundet) sõnade korra kõrval (näit. „kui hakkas lapsuke väsimä ära“) esineb, sageli sama autori tekstis, kõige puruvanamoodsem ja saksapärasem sõnade kord, näit.: „kui mina oma elukutsele asumast keeldusin“ (pro „kui keeldusin asumast oma elukutsele“). Objekti alal tehakse ikka edasi kõige labasemaid partitivisme, kuna teiselt poolt ärritava vastuotsusena, nähtavasti teoretiseerimisest puudulikult tuntud objektireeglite kallal, tarvitatakse väärasti akusatiivi, näit.: „Väljarändajad ei saa enam *prüsõidu* (pro *prüsõitu*) „Päevaleht“ 1925, nr. 273, lk. 3), sest eituse järel on reeglipäraselt partitiivobjekt. Samasugune viga on: „Kui Narva jõudsimä, paigutati *me* (pro *meid*) karantiini („Vikerkaar“ a. 1925, nr. 11, lk. 187); sest kardeti, et *meid* on viga, ei teatud, et sõnad *mind, sind, meid, teid* on yhtlasi akusatiivid ja partitiivid.

Veidraid liialdusi ja vastuoksusi esineb ka yhe teise tähtsa uuenduse, nominatiiviste liitumuste alal: yhelt poolt liialdet nominatiivsused nagu *meritagune, rohisõjad, põhipanev, jumalsalgaja, rahutusilme, valimiseelne, aegjooksul, valimisasjus* (peab olema *meretagune, rohisõjad, põhjanev, jumalasalga, rahutuseilme, valimiseelne, aja jooksul, valimise asjus*), kuna teiselt poolt kirjutatakse *rongikäik, proovitrykk, liivakõrb, karbikorjandus, pildikiri, vahuvein* (peab olema: *rongkäik, proovtrykk, liivkõrb, karpkorjandus, piltkiri, vahtvein*).

Sõnastiku alal sõnade tarvitamine võõras tähenduses, nii kirjutatakse sageli järeldus sõna tagajärg asemelle, tarvitatakse inetumaid sõnu, näit. *tuulispask*, kuna ometi olemas on niisama rahvakeelne *tuulispää, ykstäispuha* pro *ykspuha* või *ykskõik*.

Koguni uuendusi ei osata õigesti tarvitada, vaid see annab asja uusiks komistusiks ja eksimusiks. Nii tarvitatakse uusi sõnu vale tähenduses (keelt *valdama*, puust vaiku *saavutama*, soodne jne., v. lk. 71). Yldse nende stiil, kes uuendusi tarvitavad ja harrastavad, oman-

dab sageli mingi isevärki tehtud, ebaloomuliku ja spetsiifilise maigu, mida keeleuuendusega sugugi ei ole mõeldud. See maik kujuneb eriti liialdusist ja vastuoksuist sõnade korra ja mõnede muude uuenduste alal. Ometi võib kirjutada kõige loomulikumat, selgemat ja mõnusat stiili kõige suuremate keeleuuendustega.

Rumalus keele suhtes avaldub ka ebakompetentses vaenulisves keeleuuenduse vastu, mis ometi keele vigu ja puudusi pyyab kaotada ja yldse keelt paremaks ja ilusamaks teha. Aga vahest just sellest asjaolust, et kodanikkude enamik sennises ja praeguses Eestis ei mõista ega salli keeleuuendust, tuleb järeldada, et keeleuuendus on väljaspool praegu Eestis valitsevat systeemi ja halba vaimulaadi. Seepärast ongi keeleuuendus Eestis nagu võõras ollus, teislaadne olend, mis hästi ei soveldu praegustesse inimestesse; ta eeldab eesti rahvast, nagu see loodetavasti saab olema tulevikus.

Meie kirjandus põeb juba mõnd aega teatavat kriisi. Selle viirelemisel on muidugi mitmesugused põhjused, kuid üks kahtlemata on ka keeleline. Kuidas võite tahta kirjanikelt hääd kirjandust, kui nad veel ei oska õieti keelki, mil tahavad kirjutada? Sest mis keeleoskus see on, kui kirjutetakse *otstarveid*, *sules*, *neas* (pro *otstarbeid*, *sulges*, *needis*) või „ta on kohustatud seda teha (pro *tegema*) või „peab teine (pro *teise*) abinõu leidma?“ Seepärast võib julgesti formuleerida, et enne meil ei tule tõsiselt väärtuslikku kirjandust, kui keel ja selle oskus on saavutanud küllaldase kypsus e. Nii on see olnud mujal, nii see saab olema meilgi. Kas võite kujutella vene kirjanikku, kes ära vahetaks aspektid (виды), näit. получал ja получил, või saksa luuletajat, kes kirjutaks „mit der Sohn“ ja „ich denkte“. Just vastavaid vigu teevad eesti kirjanikud eesti keeles (*suress, neas, pandke, otstarved*)!

Väärasti tarvitet uued sõnad.

Uute sõnade tarvitamine on viimase kymne aasta jooksul rõõmustavalt maad võtnud: hulk sõnu, mis hiljuti alles keeleuuenduse neologismidena eesti uuendusvasteid tuimlasi ärritasid, on nyud koguni harilikus ajalehe-, osalt ka kõnekeeles ysna omaseks ja koduseks saand, mis näitab suurt keeleuuenduse võitu. Kahjuks

aga on mõningaid uusi sõnu hakatud tarvitama kas väär-
ras tähenduses või vääril kujul. Niisugused on:

keelt valdama —; „valdama“ tähendab „võimust võtma“ (saksa „sich bemächtigen“, vene овладѣ-
вать) näit. „hirm valdas mind“ (s. o. hirm võttis mi-
nust võimust); seega „saksa keelt valdama“ tähendab
„saksa keelest võimust võtma“ (овладѣвать нѣмецким
языком). Õige on ainult „keelt valitsema“ või „keelt
oskama“. Seepärast mitte, nagu kuulutuses sageli lu-
geda „valdab kõiki kolme (?) kohalikku keelt“, vaid
„valitseb kõiki kolme keelt“ (või: oskab kõik kolm
keelt). Tähenetagu, et ka soome keeles, kust sõna
„valdama“ on saadud, ei tarviteta ses tähenduses keele
kohta „valdama“, vaid „hallitsen“ (valitsen): „hän hal-
litsee saksa“.

säilima —; mitmed tarvitavad seda valesti transi-
itiivses tähenduses („alal hoidma“): „ta säilis oma
rahu“; „säilima“ aga on vaid intransitiivne verb („alal
hoiduma, alal pysima“), kuna transitiivne on säili-
tama („alal hoidma“), seepärast: „ta säilitas oma
rahu“. Tähenetagu ka, et mitte „säiluma“ (nagu Loo-
rits soovitab), vaid „säilima“. Kes ytleb „säiluma“, peab
ytleva ka „säilutama“.

Sarnane viga on ka sõna alluma tarvitamine
alistuma asemel: „alluma“ tähendab „all olema“
(kus?), „alistuma“ — „end alla heitma, alla anduma“
(kuhu? millele?). Seepärast: „see allub kohtuminis-
teeriumile“, aga: „ta ei taha ministeeriumi otsuselle
alistuda“; ta alistus (mitte: allus) saatusele.

Ka saavutama tarvitavad mõned ebakohaselt,
andes sellele vene добывать tähenduse: „puust saa-
vutetakse vaiku“; peab olema lihtsasti: „puust saa-
jakse vaiku“, sest „saavutama“ tähendab ainult „kätte
saama“ (saksa „erreichen“, vene достигать): eesmärki
saavutama; talle järele sõites saavutasin ta alles lähema
metsa ääres“.

Õnnetu sõna on omama (tähend. „oma olema“,
saksa „besitzen, haben“, vene обладать, имѣть). Mõned
on sellest nii aru saand, et „omama“ on uus sõna „oman-
dama“ (omaks võtma) asemel ja on hakandki tarvitama
igalpool „omama“: „kõik need, kes klassikursuse on
õmanud“ (peab olema omandanud). Et „omama“
oma kõlalise sarnasuse tõttu paratamata ära vahetetakse
sõnaga „omandama“ ja päälegi mõnes vormis homo-

nyymne on sõnaga „oma“, siis on kõige mõistlikum ta keelest välja heita ja ta asemelle luua uus sõna (näit. „evima“).

Ka sõnale loobuma annavad mõned liig laia tähenduse, tarvitades seda ka säääl, kus kohasem oleks lihtsalt „taganema, tagasi astuma, ära minema, lahkuma“.

Sõnale häire on sõjaväelises keeles (v. Kaitseliidu määrustik) antud väär tähendus, nimelt „alarm“, vene «тревога», mida tal kuidagi ei või olla, sest „häire“ tuleb soome keelest saadud sõnast „häirima“, mis tähendab „takistama, segama“ (saksa „stören“), seega „häire“ tähendab ainult „segadus, takistus“ (saksa „Störung“) ja kõlbab pigem arstiteaduslikule keelele: „arst konstateeris vere ringvoolu häireid“. „Alarmi“ tähenduses võiks vahest tarvitada yht teist soome sõna, nimelt hälin (gen. hälina).

Mõningaid uusi sõnu jälle tarvitetakse vääral kujul või väära muutmisega, nimelt: soodne (peab olema soodus, genet. soodsa), levinema (peab olema levima), säiluma, peab olema säilima, julmid, peab olema julmad, sõnast hetk (silmapilk) mitm. partitiiv hetkeid, peab olema hetki, mitm. genetiiv hetkete, p. o. hetkede.

Halvad sõnad.

Niisuguseid on Eesti keeles palju. Muude seas kahtlemata halb sõna on filosoofiline termin tunnetus (saksa „Erkenntnis“, vene «познание», prants. „cognition“). Selle moodustuses või tuletuses ei näi yhtki loogikat ega mõtet. Võetud on see parema puudusel, et yldse mingit selletähenduselist sõna saada, ja nähtavasti, et leiti Wiedemanni sõnaraamatust sõna *tunnetama* (tähend. „bekannt werden, Bekanntschaft machen“), mis kõige tõenäitlikkuse järele on ebarahvakeelne ja raamatuline ebamoodustus. Seepärast tuleks „tunnetuse“ asemelle tingimata hankida mingi parem sõna. Kõige parem oleks siin kunstlikult loodud uus iseseisev juursõna tähenduses „ära tundma, tundma saama“ (saks. „erkennen“, vene познавать), sest tuletuslik moodustus tuleks ikka kohmakas ja kistud.

Nii on lugu paljude oskussõnadega, mis viimasel ajal soetet kõiksugu eriteaduste terminoloogias: paljud on halvad ja kõrvaleheidetavad, sest on kohmakad ja haigised. Tõepoolest, mitmeil käesoleval aastakymnel loo-

dud sõnul on veel ärkamiseaja sõnamoodustustele omane kohmakus ja naiivsus kyljes. Kavatseme niisuguseid sõnu aeg-ajalt „Keeleuuenduses“ paljastada.

Teine ebaõnnestand ja halb moodustus on *vaeslaps*, mis tundub ebaloomulikuna ja kohmakana sellele mõistele. Siis on juba *vaenelaps* igati parem. Aga kui „vaenelaps“ ei meeldi, mis tarvis katsuda seda väänmise ja käänmisega parandada, pakundub ju meile selleks täiesti hää uus sõna *orb* (gen. orvu), mis on võetud soome keelest, kuid mis esineb ka yhes meie rahvakeelses tuletuses (orvik, v. Wiedemann).

Ka inetu *tuulispask* tuleb kõrvaldada ja asendada oma dubletiga *tuulispää*, mis ka rahvakeelne. Tähendetagu, et ka soomlasil on ainult „tuulispää“.

Võõrsõnade kujud.

Missuguse kuju võõrsõnad (eriti rahvusvahelised) peavad eesti keeles saama, on tähtis ja paiguti raske õigekeelsuskysimus. Osalt tuleb nende kuju võõrapärasust alal hoida, osalt natsionaliseerida. Yks võõrapärasustest on ka rõhk kaugemal esimest silpi. Mõned keeled (läti, soome, ungari) on selle järjekindlasti natsionaliseerind, kuid eesti keeles on rahvusvaheliste võõrsõnade võõrapärane rõhk suurelt osalt säilitet. On hääli kuuldavalle tulnud, et ka võõrsõnul tuleks rõhk järjekindlasti viia esimesele silbile. See aga on meie arvates suur liialdus. Võõra rõhu säilitamises tuleb näha just eesti keele väärtust, yleolekut, ja unidust.

Seepärast mitte teater ja kanal, vaid tingimata teater, kanaal. Teater on kahtlemata keelerumalus, jah, üks neist veidraist keelerumalusist, neist naiivseist, sõgedaist ja tarbetumaist purismest, nagu tänav, laudsepp, kaelaside (pro uulits, tisdler, šlips), mis tahetakse läbi viia. Aga kas rumalus tõesti Eestis jäädavalt võidab? Ei taha, ei või seda uskuda. Seepärast välja see rumal teater, vaid siitpääle ainult teater! Samuti ka tingimata senaat, mitte senat.

Viimasel ajal on rõhk esimesele silbile toodud ka järgmises sõnus: symbol, meetod, nähtavasti, et see algkeeles (greeka keeles) esimesel silbil. Siiski eelistaksin vorme symbol, metood. Ka synood on parem kui sinod. Igas sõnas me ei tarvitse sugugi mitte nii pedantlikult ladina, eriti veel greeka rõhku ar-

vesse võtta. Kui seda tahaksime, siis peaksime ka yt-
lema „filosoof, filosoofia, ironia, logikaa, matemati-
kaa“ jne. Päälegi on derivaatidel ometi rõhk teisel sil-
bil: sümboolne, meetodiline.

Ka olen omadussõnaliste vormide n a i i v , r a d i -
k a a l vastu, hoolimata sellest, et Tuglas neid eelistab.
Niisugused sõnad peavad eesti keeles -ne lõpu otsa saama:
n a i i v n e , r a d i k a a l n e , i d e a a l n e , p e r p e n d i k u -
l a a r n e j n e . ; see on juba sellepärast hää, et omadussõnad
siis paremini erinevad nimisõnust (radikaal, ideaal, per-
pendikulaar).

Ja huvitav ja veider-pikantne vastuoksus eelmiste
kõrval on rumal germanism š a m p a n j e r (peab olema
š a m p a n j a), mida kõiges rahuks sallitakse, kuna naiiv-
sed puristid tahavad mõistliku „tisleri“ germanismina
keelest välja ajada. T e a a t e r ei tohi olla, aga teiselt
poolt kirjutetakse r e n e s s a a n s s , a n s a a m b e l ,
b u š m e e n p r o r e n e s s a n s s , a n s a m b e l b u š -
m e n . Oh eesti rumalus!

Meieteietamine.

Eesti isikulisil asesõnul on mitmeis käändeis kahe-
kordsed vormid, pikemad ja lühemad: mina — ma, sina —
sa, tema — ta, meie — me, teie — te, nemad — nad. Pi-
kemaid vorme (mina, sina, tema, meie, teie, nemad) tuleb
tarvitada ainult siis, kui nad on mõttelise (loogilise) rõ-
huga: „sina arvad nii, aga mina arvan teisiti; kõik
olid nõus, ainult tema mitte“. Kus seesugust rõhku ei
ole, tuleb tarvitada lühemaid vorme (ma, ta, sa, me, te
nad) või koguni needki, kus vähegi võimalik, lihtsalt välja
jätta. Sellest on mitmel pool kirjutet, aga ometi näib see
suuremale hulgale senni kahe silma vahele jäänd. Tarvi-
tetakse ikka edasi pikemaid vorme, eriti just m e i e ja
t e i e . Nii on Karl Freibergi tõlgitud Höfflingi raamatus
„Psühholoogia pääjooned“ peaaegu järjekindlasti ikka
„meie“ ja „meie“: Kui meie tunde seame vastandiks tun-
netusele“ (III, lk. 3); kui m e i e tahaksime (lk. 182); iga
üksikut omadust võime m e i e (lk. 189); kui m e i e
midagi tahame (lk. 165); selle vastu ei ole m e i e veel
kysimust yles seadnud (lk. 165). Ja nii edasi peaaegu
igal lehekyljel. See „meie“, see meiemeitamine on hir-
mus, on ärritav, on vastik. See on seda imelikum teoses,
mis muidu sisaldab kõiksugu keeleuendusi. Nende meiede
asemel peab olema m e või, mis veel parem, mitte mi-

dagi: Kui me tunde seame vastandiks tunnetusele — veel parem: Kui tunde seame vastandiks tunnetusele. Samuti: kui tahaksime, — iga üksikut omadust võime, — kui midagi tahame. Ainult eituses ei saa asesõna välja jätta, seepärast: selle vastu ei ole me veel kysimust yles seadnud (ainult mitte: ... ei ole meie...!).

Samasugune meieteietamine esineb kõigis meie tõlgeromaanis, mis ajalehis või üksikult ilmuvad nimetumate tõlkijate tõlkes¹⁾. Sääl on alati: Olite teie säääl? — Oskate teie masinal kirjutada? — Kui teie tahate. — Kas teie ei tea? jne. Peaks olema: Kas olite säääl? — Kas oskate masinal kirjutada — Kas tahate — Kas te ei tea?

Mõnes tõlgeromaanis näib nimetu tõlkija eriti teatavalt kahekõnedes teie't tarvitavat. Kaua oli see mulle mõistatuseks. Viimati taipasin, et meie nimetumate tõlkijate meelest „teie“ nähtavasti on viisakam kui „te“. Kuid siin mingit viisakuse vahet ei ole: tarvitetagu igal pool rõhuta kohal „te“ (isegi rõhulises mõttes võiks olla „me, te“). Siin tahetakse eesti keelt panna veidrasse vastuoksusesse soome keelega: kuna eesti keeles tahetakse „teie“, on soome keeles, mis muidu on tuntud oma lõppude ja sõnade pikemusest, ainult „te“.

Hoiatades meieteietamise eest, hoiatame teiselt poolt vastakase pahe eest, millesse meie inimesed kohe kalduvad on langema: genetiivvormid peavad olema meie, teie (mitte me, te). Seepärast mitte „me elu“, vaid „meie elu“; mitte „te arvamine“, vaid „teie arvamine“.

See genetiivi pikemusenõue maksab aga ainult „meie“ ja „teie“ kohta, mitte aga „tema — ta“ kohta. Sest mõned näikse arvavat, et sääälgi lyhem vorm „ta“ on nominatiiv, aga genetiiviks on pikem vorm „tema“. Eii, siin on „ta“ niihästi nominatiiv kui genetiiv: „ta elu (asjata ytelda „t e m a elu“).

Aga, kuid, ent, vaid.

Viimasel ajal on mõnedelle väga hakand meeldima e n t : nad ei tarvita peaaegu sugugi enam „aga“ ja „kuid“, vaid neil on ikka „ent“ ja „ent“ ja ikka ning alati „ent“. Nad

¹⁾ See tõlgete avaldamine ilma tõlkija nimeta on üks meie ajakirjanduse pahedest muude ta pahede hulgas. Tõepoolest, tõlkija nime mitte-avaldamine teeb kahtlase mulje, nagu häbenetaks seda, nagu oleks see lehele millegi pärast piinlik.

on vist nii aru saand, et „ent“ on uuendus sõnakeste „aga“ ja „kuid“, eriti just „aga“ asemelle, mida viimast ei tulegi enam tarvitada. Keegi on mulle rääkind, et Tallinnas teatavais ringkonnis peetakse „aga’t“ juba labaseks ja vananenuks, selle asemel peab ikka olema moodne „ent“. Ometi ei ole asi nii: „ent“ ei ole sugugi mõeldud „kuid“ ja „aga“ kõrvaldajaks, vaid ainult nende abiliseks. Igayhel on oma tähenduslikeude varjundite piirkond, mida teisel pole õigust anastada. Katsume allolevas nende synonymy-mide tähenduslikke vahesid natuke piiritella.

1. A g a piirkond on kõige laialdasem ja ebamäärasem; ta esineb eelistavalt siiski järgmisis juhtumeis: 1) yllatust, imestust avaldavalt (mingi ootamata nähtuse puhul); „aga siis ta korruga tuli; aga oli suur; aga äkitsest kõlas pauk“; 2) ähvardavalt, pahaselt: „aga seda ma ytlen!; aga kui seda peaks veel juhtuma!; aga mis see tähendab?“; 3) möönvalt, järeleandvalt, lepitavalt: „aga muidugi, — aga kohe“; neis kolmes juhtumis tarvitetagu kindlasti „aga“. 4) Kahetsust avaldades: „ta oleks võind sääil hääde inimestega kokku saada, aga (kahjuks) ta ei tulnud“; 5) vabandavalt: „te olete pahane, et ta nii tegi, aga ta ju ei teadnud“; 6) midagi täiendavat või kitsendavat lisades, mida teisi ei arvata teadvat või oletavat: „te arvate, et see kõik on (või: et need yksi... on), aga on ka teisi veel, kes...“; 7) sõna või sõnarühma järel, mida tahetakse eelmiselle vastu säädes ja yhtlasi sidudes toonitada: „see aga ei mõjund; seda ta aga ei teadnud; kõik aga seda ei taha“ jne.

Kuid on pääasjalikult millelegi vastuvaidlevat, midagi vastolulist eelmisega, midagi ka, millest autor kardab, et lugejad sellega nõus ei ole, ja seepärast tahab neile seda väita, neid ses veenda: „See on ju kõik hää, kuid nii viisi see siiski ei lähe. — Ta võiks seda, kuid ta ei taha. — Sa võid ju tahta, kuid mina seda ei luba. — Kuid siiski see ei ole nii. — Kuid teiselt poolt... — Kuid mina arvan“.

Muidugi võib iga *kuid* asemelle ka *aga* panna, kuid *kuid* on tugevam, teravam, tusesem, *aga* aga pehmem, häätujuulisem; võrreldagu: „kuid tal on siiski õigus (kiusliku, tusase tooniga hääldet); aga tal on siiski õigus (vaimustet, rõõmsa tooniga hääldet)“.

E n t sõnal on võrdlemisi piiratud ja kindel tähendus: ta toob esile midagi (autori arvates) endastmõistetavat ja vastuvaidlematut millegi kysitava ja vaidlusaluse väite toetamiseks ja tõendamiseks; „ent“ sõnaga

võib seepärast hästi alustada syllogismis väikese eelduse (praemissa minor): Hra N. on inimene, ent (nagu kõigile teada) inimene on ekslik, järelikult ka hra N. on ekslik“. Ainult selles piiratud funktsioonis ja tähenduses on nende ridade kirjutaja juba aastate eest „ent“ sõna tarvitand: „vabavärss on riimitud, ent [nagu te teate] riimitud proosa on halb proosa“. Niisuguseis juhtumeis võiks vahest ka „aga“ või „kuid“ olla, kuid „ent“ on niisuguses varjundis ometi kõige kohasem ja seda varjundit toonitavam. Ainult luuletusis võib „ent“-sõnale anda laiema tarvitus-ala.

Yldse ei saa ju ega tarvitsegi nende synonymide kõiki esinemisvõimalusi täpselt ära kitsendada; siin jääb ikkagi teatav individuaalne valikuvõimalus; nad on kui ringid, mis ääripidi teineteist lõikavad; siin on tahetud ära tähendada ainult nii-ütelda nende ringide tsentrid, tuumad, kus nende individuaalne tähendus kõige rohkem tiheneb.

V a i d. — Ainult „vaid“ sõnal on oma formaalselt täitsa kindel ja eriline tarvitusala: See esineb: 1) eitava lause või mõtte järel (nagu saksa „sondern“): „mitte sina, vaid tema“; 2) lause keskel tähendab „vaid“ sama kui „ainult“ (nagu inglise „but“, soome „vaan“ ehk „vain“): „seda vaid võin ytelda“ (= seda ainult võin ytelda). Viimane tarvitusviis on võrdlemisi uus ja uenduslik, aga väga soovitatav.

Väiksemaid õigekeelsuslikke märkusi üksikuist sõnust.

Juhtumine, juhtumus, juhtum, juhus.

Mitte „juhtumine“, vaid juhtumus, samuti kui enam ei kirjuteta „sel tingimisel“, vaid „sel tingimusel“. Seepärast ka mitte „sel juhtumisel“, vaid „sel juhtumusel“, või õigupoolest veel õigem „ses juhtumuses“. Tähenduses saksa „Fall“, prants. „cas“, ingl. „case“ oleks soovitatavam veelgi lühem sõna. Vahest võiks seks võtta vormi juhtum (gen. juhtumi), seega: „ses juhtumis“ (in diesem Fall). Veski (?) soovitet juht (gen. juhu) ei ole seks nii kohane, sest annab homonymsuse: „ses juhus“. Ses tähenduses on viga ka „sel juhusel“, sest „juhus“ tähendab 1) kogu-mata syndmust (Saks. Zufall), 2) hääd võimalust (saksa Gelegenheit), „sel juhusel“ (bei dieser Gelegenheit).

Ylespidamine, ylalpidamine, käitumine.

Ylespidamine on õigupoolest üks neist keelerumalusist, millest eesti keel õnnetuks kübiseb, ja on tekkind saksa keele mõjul, sest kas võib pidada (kuhu?) yles, võib pidada ainult (kus?) yleval elik

(uuenduslik vorm) ylal. Seega ylalpidamine on õigesti moodustet sõna ja seda ning ainult seda tuleb tarvitada tähenduses „toitmine, toetamine“: „poja ylalpidamine maksis isale palju.“ Tähendust „esinemisviis, elukõmbed“ (saksa Betragen, vene побеждение) ei või siis „ylalpidamisele“ enam anda. Hädakorral võiks selles tähenduses tarvitada halba „ylespidamist“. Parem aga oleks viimasele tähendusele eriline sõna. Vahest kõlbaks selleks soome eeskul „käiduma“, „käitumine“ (soome „käyttäytyminen“: „ta käitumine ses asjas oli vähe aumehelik.“

Ilm ja maailm.

Tuleks vahet teha: „ilm“ võimalikult ainult tähenduses „meteoroloogiline seisukord“ (saksa Wetter, vene погода), „maailm“ tähend. saksa Welt, vene мир. Seepärast mitte „ilmasõda, ilmakirjandus, ilmavaade“, vaid „maailmasõda, maailmakirjandus, maailmavaade“. Nii on ka soome keeles: viimases tähenduses alati „maailma“. Meil võiks kirjutada koguni foneetiliselt „mailm“, sest rõhk on ilm-silbil, etymoloogiline ortograafia pole siin tähtis. Ainult erandlikult mõnis stereotüüpseks saand ytlusis võiks „ilm“ esineda maailma tähendus: „ilmaelu, ilmalik“.

Yksildus — yksindus.

Mitte „yksildus“, vaid „yksindus“; viimane kõlaliliselt parem, ka tuletuslikult õigustetav (sõnast yksinda).

Sygavamõtteline, aga: teravmeelne.

line-lõpulise sõna ette peab eelmine sõna liituma genetiivselt: „sygavamõtteline, teravaotsaline“ (mitte „sygavamõtteline, teravotsaline“). ne-lõpulise omadussõna ette seevastu võib eelmine sõna liituda ka nominatiivselt: „teravmeelne“. Loorits taunib (mõistab hukka) selle vormi, soovitades „teravameelne“, kuid just ses sõnas on nominatiivne liitumus „teravmeelne“) parem. ne-sõnul ongi nominatiivne liitumine algupärasem (nii ka soome keeles). Seepärast võiks koguni „yksmeelne, yksskylgne, suurmeelne, musttiibne“ (aga „mustatiivaline“) jne. Muidugi mõned sissejuurdunud genetiivsed liitumused võivad jääda („nukrameelne, nõdrameelne“). Tähendetagu veel, et kui ilma line-ta on juba nominatiivne liitumus, siis jääb see ka line-ga: „raudmast—raudmastiline“.

Teistsugune — teissugune.

Mitte „teistsugune“, vaid teissugune, samuti ka teiskordne (mitte „teistkordne“); partitiiv „teist“ võib olla ainult yhtumeis „teist sugu, teist korda“, kus „teist“ on kongrueruv attribuu-omadussõna.

Viimane ja viimne.

Nende sõnade vahel võiks tähenduslikku vahet teha: v i i m a n e — „eelmine, hiljutine“, millest kõige viimati kõne oli: „viimasel ajal (s. o. hiljuti); viimane (viimaksmainatu) polnud sellega nõus“. Aga v i i m n e — täiesti viimne, millele teisteesugust enam ei järgne: „viimne päev, viimsed hingetõmbed, aasta viimsel päeval (31. dets.), laupäev on nädala viimne päev.“ Pandagu tähele vahe: „kui ta viimasel korral minu juures oli“ ja „kui viimsel korral minu juures oli“.

Oma ja enda (enese).

Nende sõnade vahel tuleb kindlat vahet teha: oma vastab saksa „sein“ (ihr, mein, dein, unser, euer), vene свой sõnule, e n d a (ehk enese) saksa „sich (seiner)“, vene себя, себѣ sõnule. Meil aga tarvitatakse „oma“ väga tihti „enda (enese)“ asemel: ta võttis selle omale, peab olema: e n e s e l e või (veel parem, sest et lyhem) e n d a l e. Sellega võib tekkida koguni kahemõttelisi: „ta on o m a g a rahul;“ kas on see „mit sich zufrieden“ (собою доволен) või „mit seinem zufrieden“ (своим доволен)? Segasus kaob, kui „mit sich“ (собою) on „endaga (enesega)“ ja „mit seinem“ (своим) on „omaga“ rahul. Mõned tarvitavad siin vastuokslikult (sest keeleline vastuoksus on kord nydydiste eestlaste iseloomuline pahe): kaks ta andis e n d a (peab olema: o m a) sõbrale ja ainult yhe võttis omale (peab olema: e n d a l e).

Vähe ja natuke.

Ka nende sõnade vahel tuleks kindel vahe teha: v ä h e tähendab tõesti vähe, liig vähe, peaks rohkem olema (saksa „wenig“, vene мало, prants. peu“), n a t u k e — väike hulk, mitte just palju (saksa „ein wenig“, vene немного, prants. „un peu“). Nagu näha, teevad siin muud keeled kindla vahe. Seepärast: „supp on v ä h e soolane“ (s. o. soola tuleb juure panna), aga: „supp on n a t u k e soolane“ (soola tuleks ära võtta). Kui haige ütleb arstile: „teie kirjutet rohi mõjus natuke“, siis on see arstile meelitäv, aga kui haige ytleb: „teie rohi mõjus vähe“, siis see just kompliment ei ole. Paljud tarvitavad sõna „vähe“ ka „natuke“ tähenduses, mis sünnitab segavaid valestimõistmisi, näit. Ridalal Aho „Õpetaja proua“ tõlkes: „see oleks ta meelest nagu märk olnud selle kohta, et nad arvavad, et Olavi temast vähe hoolib.“ Kas „liig vähe“ või „natuke“, jääb tumedaks.

Ka lõunaeestiline „veidi“ võiks olla „natukese“ synonymiks.

Lõunaeestiline germanism „keerama“.

See on „keerama“, tähenduses saksa kehren, wenden, eesti pöörma või käänma (käänduma): Olin metsa poole k e e r a m a s („Vaba Maas“ ilmud tõlgeromaan (tõlkija nimetu) M. Nicholsoni „Tuhande kyynla loss“ lk. 45); Liinilaev „Hessen“ päästeteeakonnalt tagasi k e e r a n u d („Päevaleht“ a. 1926, nr. 13, 3, 1); peab olema: Olin metsa poole p ö ö r d u m a s (või „käändumas“); Liinilaev „Hessen“ päästeteeakonnalt tagasi pöörnud.“ „Tagasi keerama“ pole muud midagi kui saksa zürückkehren. Eesti keeles võib „keerama“ (parem vorm kui keerama) olla ainult tähenduses saksa drehen: lõnga keerma, kruvi keerma, võtint lukus keerma“. — Kes tarvitab „keerama“ tähenduses „pööрма“, on kahtlemata lõunaeestlane, ja et see viga nii laialt esineb kirjanduses ja ajakirjanduses, siis tõendab see omaltki poolt seda mu väidet, et valdav enamik kirjanikke ja ajakirjanikke on lõunaeestlased.

Valga või Valk, Riia või Riig.

Mõned (muude seas Saareste) soovivad vorme Valga, Riia, Kuresaare, põhjendades seda sellega, et eesti kohanimed on alati vokaallõpulisel (genetiivsel) kujul (näit. Paistu, Võnnu, Simuna jne.) Kuid sellest ei tarvitse järgneda paratamatusega, et see nõue peaks läbi viidama iga nime kohta. Iseendas on ju otstarbekohasem, et nominatiivi vorm genetiivist erineks. Seepärast kus kuidagi veel esineb ka nominatiivne vorm, tuleb sellele anda eesõigus. Vormid

Valk, Riig, Kuresaar esinevad tõesti veel tegelikult. Kuresaares endas ja Saaremaal kõneldakse just „Kuresaar“; „Kuresaare“ on enam mannermaalaste oma. Ja vormid Valk ja Riig on seda õigustetumad, et nende nimede illatiivid on Valka, Riiga, mis eeldab nominatiivi Valk, Riig. Kes tahab „Valga, Riia“, peaks siis tahtma ka „Berliini, Londoni, Pariisi, Viini“ (pro Berliin, London, Pariis, Viin). — Seepärast mitte „Kuresaare, Valga, Riia“, vaid Kuresaar, Valk, Riig.

Mitte „kiirelt“ vaid „kiiresti“.

Viimasel kahel aastakymnel on kalduvust märgata adverbides ikka enam hakata tarvitama -sti asemel -lt: kiirelt, selgelt, julgelt, kindlalt, koguni õigelt: õigelt tuntud materjaal (Päevaleht 1925, 296, 3, 3) — peab olema: kiiresti, selgesti, julgesti, kindlasti. See halb kalduvus on nähtavasti Lõuna-Eestist pärit ja tenderib mujalegi levima, sest lõunaestlaste käes on kirjanduses ja haritlaskunnas enamuses. It-sti-kysimus nõuaks pikema eri artikli, mis vahest edaspidi avaldamegi, siin terutetagu vaid lyhikese eelmärkusena, et lyhemaist sõnust tuleb adverbi lõpuna tarvitada võimalikult -sti: uhkesti, targasti, hellasti, kivist, arasti, koguni vabasti, vaesesti, visasti, perusti, paksusti (esineb piiblis, Moos. II, 10, 14) jne.; aga ka niisuguseist pikemaist, kus rahvakeel ja vanem kirjakeel veel vähegi seda toetavad: tugevasti, ilusasti, kavalasti, koledasti, tõredasti jne. Muidugi -lt jääb niisuguseist pikemaist sõnust kui „õrnelikult, vabameelselt, aktiivselt“ jne.

Päästkem -sti enne kui lõunaestlased ta tapavad!

Edastagasi, vissisti, millal.

Soovitame „edasi-tagasi“ asemel soome eeskujul edastagasi, mis on lyhem; „vististi“ asemel soovitame vissisti, sest see tuleb murdelisest sõnast „viss“; vorm „vististi“ oleks asjata kahekordse -sti-lõpuga. Ärge tarvitage kunagi lõunaestlaste murdelist sõna „kunas“, vaid selle asemel kirjakeelist millal!

Pea, peaaegu, peagu.

Eesti keelerumalus on ka „peaaegu“ lyhendamine sõnaks „pea“. Ent pea'l on teine tähendus („varsti, kohe“), mis läbi võib tekkida segasusi, näit.: „Niiviisi ei jää sellest pea (kas peaaegu või varsti?) midagi enam järele“. Seepärast ikka täiel kujul „peaaegu“! Muidugi sõna on pikk ja kohmakas ja see ongi tekitand tungi teda lyhendada. Kui lyhendada, siis mitte ronkem kui vormiks „peagu“ (A. Anni ettepanek). Veel parem aga oleks mingi hoopis uus sõna. Soome keeles on melkein; kas ei võiks säält meile saada, kuigi natuke meelevaldselt lyhendet kujul „melge“ või „melg“?

Vast, vahest.

„Vast“-sõnal on eesti keeles mitu tähendust. Viimaseil aastakymneil esineb ta pääasjalikult, võiks koguni yelda ainuyski tähenduses „võib-olla“, „võimalikult“: „ta on vast säält“; „vast on nii parem“. Mina isiklikult olen niisuguse tähenduse ja tarvitusviisi vastu ega tarvita seda sõna kunagi ses tähenduses. Enne, veel mõne kymne aasta eest tarviteti niisuguse „vast'i“ asemel „vahest“, nii ka Wilde varemals väljaandeis. Kuid vähehaaval on „vast“, mis on Lõuna-Eestist pärit (nähtavasti lyhendus sõnast „vahest“), „vahest'i“

välja tõrjund, sest et enamasti kõik kirjanikud ja kõrgemad haritlased on lõunaeestlased. Seepärast soovitan „vast“ asemel ses tähenduses tarvitada „vahest“.

„Vast“ sõna õige tähendus on „alles“ (saksa erst): „see vast aitas“; nii ka J. Bergmannil: „poolteisesaja-aastase eitlemise järel võidi vast (= alles) ristiusku ning yhtlasi Rootsi valitsust Soome pinnal kindlaks lugeda. (Yleüldine ajalugu. keskaeg, lhk. 71.)

Sellega sugulane on „vasti“ tähendus yhenduses „vastysyndind“ (nyydsama, hiljuti syndind), mis tarvitus on vist soome laen.

Neljandas tähenduses esineb „vast“ liitsõnas „Vastkristus“ (vahest oleks siin parem „Vastu-Kristus“), sest nii palju eri tähendusi ei või yhele sõnale kuhjata.

Sama suur ja niisama suur.

Keelendil „sama suur“ on praegusel ajal kaks tähendust: 1) Saksa derselbe grosse, näit. see oli sama suur kepp, mis sa olid ostnud (es war derselbe grosse Stock, den du gekauft hattest); 2) Saksa ebenso gross: sul on sama suur kepp kui minul (du hast einen ebenso grossen Stock wie ich). Niisugune kahetähenduselisiv võib tekitada segadust ja eksitavaid kahemõttelisivi. Seepärast on selguse pärast parem tarvitada teises tähenduses mitte „sama suur“, vaid „niisama suur, niisama palju, niisama vähe“. — Selle sõna puhul näeme jälle, mäherdune kange tung on eesti rahval keelelisiks vastuoksusiks: yhelt poolt „seesama, niisamasugune“, kus peaks olema lihtne „sama, samasugune“, teiselt aga „sama vähe“, kus võiks justolla „niisama vähe“. Tähen-detagu, et soome keeles on viimase jaoks mõnus sõna „yhtä“: yhtä suuri, yhtä paljon, yhtä vähän (vrd. meie „yhe palju, yhesuurune“, kahjuks seda võib tarvitada ainult yhenduses sõnaga palju ja une-lõpuliste omadussõnadega).

Harjutusylesande võti.

1. II-b; 2. IV-a; 3. VI; 4. V-a; 5. III-a; 6. II-b; 7. II-a; 8. I-a; 9. III-c; 10. II-b; 11. IV-a; 12. V-a; 13. IV-a; 14. VI; 15. III-a; 16. VI; 17. V-b; 18. II-b; 19. II-b; 20. III-c; 21. III-cc; 22. IV-b; 23. II-b; 24. II-b; 25. V-b; 26. VI; 27. V-b; 28. II-a; 29. IV-b; 30. V-b; 31. II-b; 32. I I-b; 33. III-b; 34. V-a; 35. II b; 36. II-b; 37. II-b; 38. III-a; 39. VI; 40. II-b; 41. III-a. 42. II-b; 43. II-aa; 44. V-a; 45. V-a; 46. III-b; 47. V-a; 48. V-b; 49. V-a; 50. V-c; 51. VI; 52. III-a; 53. II-b; 54. II-b; 55. II-aa; 56. II-aa; 57. II-aa; 58. II-b; 59. I-b; 60. IV-a (kui II-välde) või V-a (kui III-välde); 61. III-a; 62. II-b; 63. II-b; 64. IV-a; 65. V-b; 66. IV-a; 67. II-b; 68. VI; 69. V-b; 70. II-b; 71. II-b; 72. V-b; 73. II-b; 74. I-a; 75. II-b; 76. II-b; 77. V-b.

Harjutusylesanne leidub lk. 54; võti pidi õigupoolest ilmuma järgmises eraldi numbris; et aga käesolev number on kaksiknumber ja yhtlasi selle aastakäigu viimne, siis ilmub see selle lõpus.

Võõrakeelne tuletus.

Tarviline täiendusraamat eelmiselle: esitab greeka, ladina- ja prantsuskeelsed ees- ja järelliited ning tuletuslõpud sellekohaste näidetega, mis suuresti hõlbustab arusaamist rahvusvahelisist võõrsõnust. Ladinakeelsed tsitaatlused ja kõnekäänud; greeka keele tähestik.

Lyhike soome keele õpetus.

Lyhike kokkuvõtte soome keele iseärasustest (muuseas antakse kõik eesti keelega yhised, aga erineva tähendusega sõnad). Lõpus väike lugemik proosat ja luulet ja reisijalle tarvilised kõnelemised.

Konjugatsiooni liigid,

nende tabel, iseärasused, harjutusylesanded yhes võtme-ga. Tarviline paarik kirjutusile „Deklinatsiooni liigid“ ja „Mitmuse partitiiv ja i-mitmus.“

Hakkas ilmuma „ISTANDIKU“ kirjastusel uus jutuseeria

„Yldine novellikirjandus“

Ilmund on nr. 1.

Ernst von Wildenbruchi novell

„ISAMAA JA ARMASTUS“.

Tõlkind Otto Treu. [Seletavad järeilmärkused kirjutand Joh. Aavik.

Yhtlasi on sääl kõigi keeleuuenduste nimekirj.

Äratrükina käesolevast numbrist on ilmund

„Deklinatsiooni liigid“.

Hind 40 mk.

Hirmu ja õuduse jutte

on senni ilmand 17 numbrit; viimased neist on:

Nr. 15. PYHA AARE.

(Ewers: Sinised indiaanlased; Dadone: Pyha aare).

Hind 50 mk.

Nr. 16. HALLUTSINATSIOONID.

Sisaldab valiku õuduse ja salapärasuse jutte tuntud soome kirjanikest.

Sis u: Juhani Aho — „Viirastus“. Kyösti Vilkuna — „Hallutsinatsioonid“. Juhani Aho — „Käik Lapi nõia juures“.

Nr. 17. HORLA.

Sisaldab seitse juttu prantsuse teravmeelsemalt kirjanikult Guy de Maupassant'ilt.

Vastutav toimetaja ja väljaandja (juriidiliselt) Joh. Aavik.